

Kestävää kasvua ja työtä 2014 – 2020
Suomen rakennerahasto-ohjelma
Etelä- ja Länsi-Suomen alueellinen suunnitelma

25.5. 2014

Sisälllys	
1 Johdanto	3
2 Etelä- ja Länsi-Suomi Eurooppa 2020 –strategian toteuttajana	5
2.1. Investointistrategia	5
2.2. Perustelut rahoituksen jakamiselle temaattisille tavoitteille	8
3 Toimintalinjat	9
3.1 TL 1 Pk-yritystoiminnan kilpailukyky	9
3.2 TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen	12
3.3 TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)	14
3.5 TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen	17
3.7 TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)	20
4 Rahoitus	22
5 Yhdennetty alueellinen kehittäminen	22
5.1. Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla	22
5.2. Kestävä kaupunkikehittäminen	23
5.3. Yhdennetyt alueelliset investoinnit (ITI)	25
5.4. EU:n Itämeren alueen strategia	26
6 Koordinaatio	28
7 Horisontaaliset periaatteet	29
7.1. Kestävä kehitys	29
7.2. Yhdenvertaisuus	30
7.3. Sukupuolten tasa-arvo	31
8 Harvaa asuttujen ja saaristoalueiden erityistoimet	32

1 Johdanto

Etelä- ja Länsi-Suomen alue (ELSA) muodostuu kolmesta NUTS 2 alueesta (Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi ja Länsi-Suomi) ja 11 maakunnasta. Tämä Etelä- ja Länsi-Suomen rakennerahastojen 2014 – 2020 alueellinen toteuttamissuunnitelma kattaa Etelä-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan, Hämeen, Keski-Suomen, Kymenlaakson, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Uusimaan ja Varsinais-Suomen maakunnat.

Etelä- ja Länsi-Suomen maakunnat

Etelä- ja Länsi-Suomi muodostavat Suomen ydinalueen, kun puhutaan yritystoiminnasta, koulutuksesta tai innovaatioista. ELSA-alueen väkiluku on 75 % koko maan väkiluvusta ja se tuottaa noin 80 % maamme bruttokansantuotteesta. Alue on siis Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn kannalta avainasemassa. Toisaalta alueen sosiaaliset ja työttömyysongelmat ovat paikoitellen maan pahimpia. ELSA-alue käsittää lähes kokonaan Suomen kehittyvän

kaupunkiseuturakenteen sekä niiden läheisyydessä sijaitsevat maaseutumaiset alueet. Maakuntien lähtökohdat ja valmiudet vastata niitä kohtaaviin haasteisiin vaihtelevat kuitenkin suuresti: metropolialueen kehitystekijät ovat aivan eri luokkaa kuin alueen pohjoisimpien tai kaakkoisosien. Lisäksi jokaisessa maakunnassa on sekä hyvin kehittyviä että haasteellisempia alueita.

Eurooppa 2020 – Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun -strategia on ohjannut rakennerahastokauden 2014 - 2020 kansallista ja alueellista valmistelua. Ohjelmakaudelle 2014 – 2020 Suomeen on laadittu yksi EU:n rakennerahastojen investointi kasvuun ja työllisyyteen – tavoitteen mukainen ohjelma-asiakirja, joka sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston että Euroopan sosiaalirahaston toimet. Hallinnon ja aluekehittämisen ministerityöryhmän (HALKE) linjauksen (23.3.2012) mukaisesti ohjelma valmistellaan ja toteutetaan kahdella suuralueella eli Etelä- ja Länsi-Suomessa sekä Itä- ja Pohjois-Suomessa. Tämä Etelä- ja Länsi-Suomen alueellinen toimeenpanosuunnitelma on laadittu vuosien 2012 – 2013 aikana laajassa yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Alueellisen suunnitelman valmistelusta ovat aluekehityslain mukaisesti vastanneet maakunnan liitot yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden ohjelman toteuttamiseen osallistuvien sekä alueen kehittämisen kannalta merkittävien tahojen kanssa. Valmistelusta vastaavaksi liitoksi on nimetty Päijät-Hämeen liitto, varalla Pirkanmaan liitto. Valmistelua varten on nimetty ELSA 2014+ -työryhmä, jossa on edustajat kustakin Etelä- ja Länsi-Suomen maakunnan liitosta ja ELY-keskuksesta sekä kolme suurten kaupunkien edustajaa. ELSA-työryhmän rinnalla toimi lisäksi SOVA-työryhmä, jonka tehtävänä on ollut kartoittaa ohjelman ympäristövaikutuksia. Kumppanuusperiaate valmistelussa on toteutunut laajasti maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) kautta, jotka on kytketty tiiviisti valmisteluprosessiin sen eri vaiheissa.

Alueellisen suunnitelman on perustuttava Euroopan unionin ja kansalliseen lainsäädäntöön sekä alueen maakuntaohjelmiin ja työ- ja elinkeinoministeriön antamiin valtakunnallisiin linjauksiin. Kansallisesti Euroopan unionin rakennerahastojen toimintaa ohjaavat laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista sekä laki alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta. Alueiden kehittämisestä annettu laki määrittelee alueiden kehittämis- ja ohjelmatyön perustaksi pitkän aikavälin strategisen maakuntasuunnitelman ja sitä täsmentävän maakuntaohjelman, joka on lyhyemmän aikavälin toimenpideohjelma. Aluekehitysviranomaisena ohjelmatyön koordinoinnista ja yhteensovituksesta rakennerahastotoimien kanssa vastaa maakunnan liitto.

EU:n komission tavoitteena olevat älykäs, kestävä ja osallistava kasvu vastaavat hyvin Etelä- ja Länsi-Suomen näkemystä aluetta kohtaavista kehittämistarpeista. Rakennerahasto-ohjelman toteutuksessa tulee varmistaa maakuntien ja alueiden omista vahvuuksista ja erityispiirteistä kumpuava EU 2020-strategian tavoitteisiin tähtäävä kehittäminen. Alueille tulee antaa mahdollisuuksia verkostoitua ja kehittää uusia yhteisiä alueiden väliseen yhteistyöhön kannustavia toimintatapoja ja -malleja.

Tämä alueellinen toteutussuunnitelma sisältää kuvaukset Etelä- ja Länsi-Suomen yhdentoista maakunnan sekä suurten kaupunkiseutujen nykytilasta ja kehitysnäkymistä niiden pohjalta laaditut kehittämisen strategiset tavoitteet sekä kehittämistyön määritellyt toimintalinjat, rahoitussuunnitelman ja menettelytavat.

2 Etelä- ja Länsi-Suomi Eurooppa 2020 –strategian toteuttajana

ELSA-alue

Etelä- ja Länsi-Suomen alue (ELSA) muodostuu kolmesta NUTS 2 alueesta (Helsinki-Uusimaa, Etelä-Suomi ja Länsi-Suomi) ja 11 maakunnasta. ELSA:n väkiluku on 75 % koko maan väkiluvusta ja se tuottaa 79,9 % maamme bruttokansantuotteesta. Alue on siis Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn kannalta avainasemassa. Toisaalta alueen sosiaaliset ja työttömyysongelmat ovat paikoitellen maan pahimpia.

Kahtiajakoisuus tai moni-ilmeisyys kuvaavatkin hyvin alueen luonnetta. Alueella on maamme ainoa metropolialue ja maamme kymmenestä suurimmasta kaupungista alueella on kahdeksan. Kuntia on yhteensä 196 ja niiden keskipinta-ala on lähes 21.000 asukasta. Kolmessa kunnassa on alle 1.000 asukasta, kun taas Helsingissä asukkaita on yli 600.000.

Alueen väkiluku ylitti 4 miljoonan rajan vuonna 2008. Vuoden 2011 lopussa alueella asui 4.074.140 asukasta. Vuodesta 2005 väkiluku on kasvanut noin 144.000:lla. Koko 2000-luvun väkiluku on kasvanut ja Suomen kokonaisväkiluvun kasvu on kohdistunut Etelä- ja Länsi-Suomeen muun maan menettäessä väestöään.

2.1. Investointistrategia

Yritys- ja innovaatiotoiminta

Haaste: YKSIPUOLINEN ELINKEINORAKENNE, YRITYSTEN HEIKENTYNYT KANSAINVÄLINEN KILPAILUKYKY JA KASVUYRITYSTEN VÄHÄINEN MÄÄRÄ

Suomen elinkeinorakenne on ollut hyvin teollisuusvaltainen, mutta käynnissä olevan nopean rakennemuutoksen seurauksena palvelujen merkitys on kasvanut. Elinkeinoelämän rakenteet ovat kuitenkin useilla alueilla erittäin pitkälle keskittyneitä ja riippuvaisia yhdestä alasta, mikä tekee taloudesta haavoittuvan sektorikohtaisille ja rakenteellisille muutoksille. Suomalaiset vientiä harjoittavat yritykset ovat pääosin keskittyneet kypsille, hitaasti kasvaville markkinoille.

Rakennemuutos on Suomessa muuttanut alueiden elinkeinotoimintaa ja kehityskuvaa ja sen myötä alueilta on kadonnut tuotantoa ja yritystoimintaa, minkä seurauksena alueet ovat menettäneet verotuloja ja osaavaa työvoimaa. Äkilliset rakennemuutostilanteet ovat viime vuosina keskittyneet erityisesti eteläiseen Suomeen.

Suomen yrityskanta on mikroyritysvaltaista. Kasvuhakuisia ja työllistäviä keskisuuria yrityksiä on vähän. Alkavia yrityksiä suhteellisen paljon, mutta yritysten kasvu ja kansainvälisille markkinoille eteneminen on osoittautunut vaikeaksi. Taloudellisen menestyksen jatkuminen vaatii osaamisohjan ja innovaatiotoiminnan yhdistämistä kasvuhakuiseen yrittäjyyteen. Vientivetoisena taloutena Suomi tarvitsee kasvuyrityksiä, jotka onnistuneesti kaupallistavat ideoita tuotteiksi ja palveluiksi kansainvälisille markkinoille. Kasvuhakuiset yritykset ovat usein tuote- ja palveluinnovaatioiden kehittäjiä tai muualla kehitettyjen innovaatioiden hyödyntäjiä.

Elinkeinorakenteen monipuolistamiseksi ja kasvavien, innovatiivisten ja kansainvälistyvien yritysten lisäämiseksi on tarpeen tukea uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä,

pk-yritysten uudistumista, kestäväää kasvua ja kansainvälistymistä sekä uuden tiedon hyödyntämistä yrityksissä. Yrityksiä kannustetaan kehittämään uusia tuotteita ja palveluita etenkin kansainvälistyville markkinoille ja ottamaan käyttöön tuottavuutta edistäviä innovaatioita. Pk-yrityksiä tuetaan myös kasvupotentiaalinsa ja uuden liiketoiminnan kehittämisessä, erikoistumisessa ja verkostomaisen yhteistyön lisäämisessä.

Etelä- ja Länsi-Suomessa keskeisin keino vastata globalisaation haasteisiin on ollut uuden tiedon luominen ja hyödyntäminen yritystoiminnassa. Alue onkin Suomen innovaatiotoiminnan vahvaa ydintä. Innovaatioympäristöjä on kehitetty älykkään erikoistumisen strategioilla jo vuosia. Alueet ovat löytäneet omat erikoistumisalansa ja kehittäneet älykkäitä tapoja niiden kehittämiseen. Alueiden verkostoituminen niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin vaatii vielä lisätyötä. Etelä- ja Länsi-Suomen alueella on paljon yliopisto-, korkeakoulu-, muiden oppilaitosten yksiköitä ja tutkimuslaitoksia. Alueen sisällä on kuitenkin eroja sekä koulutus- että T&K&I-palvelujen saatavuudessa, mikä vaikuttaa pk-yritysten, julkisen sektorin ym. mahdollisuuksiin hyödyntää uutta tietoa ja osaamista toiminnassaan. Pk-yrityksillä voi olla vaikeuksia käyttää maksullisia tutkimuspalveluja ja niiltä voi puuttua tietoa sopivista yhteistyötahoista tai soveltuvasta tutkimusinfrastrasta.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Haaste: TUTKIMUS- JA INNOVAATIOPERUSTAN LAAJENTAMINEN

Eurooppa 2020 -strategian kansallisen ohjelman mukaisesti kehittämistarpeet liittyvät tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan riittävän tason eli 4 prosentin bruttokansantuoteosuuden varmistamiseen. Kansallisen ohjelman (2013) mukaisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rakenteellista kehittämistä tulee jatkaa kokoamalla laajoja ja laadukkaita tutkimus- ja oppimisympäristöjä. Kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneiden innovaatioyhteisöjen lisäksi Suomeen tarvitaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä, jossa hyödynnetään osaamista monialaisesti.

Kokonaisuutena tutkimus- ja kehittämistoimintaan käytettävät panokset suhteessa BKT:een ovat Suomessa tyydyttävällä tasolla. Vuonna 2011 t&k-toiminnan osuus bkt:stä oli 3,73 prosenttia (Tilastokeskus, tutkimus- ja kehittämistoiminta). Viime vuosina T&K-toiminnan osuus suhteessa BKT:hen on ollut kuitenkin laskussa. Etelä- ja Länsi-Suomessa maakuntien väliset erot ovat hyvin suuria ja T&K-toiminta on hyvin keskittynyttä, erityisesti Uudellemaalle, Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Samaan aikaan osassa maakunnista käytetään vain noin 1% tai alle BKT:stä tutkimus- ja kehittämistoimintaan (Kymenlaakso, Etelä-Pohjanmaa ja Päijät-Häme).

Suomen erityisenä haasteena on, että T&K -investoinnit eivät ole generoituneet uudeksi liiketoiminnaksi ja työpaikoiksi odotetulla tavalla. Suomessa on melko vähän voimakkaan innovatiivista uutta yritystoimintaa. Varhaisen vaiheen yritykset tuovat vain harvoin markkinoille uusia tuotteita ja palveluja, jotka eivät kohtaa suoraan kilpailua muilta yrityksiltä tai jotka ovat kokonaan uusia asiakkaille. Kaiken kaikkiaan vain joka viides uusi yritys on ollut voimakkaasti innovatiivinen siten, että yrityksellä on ainutlaatuisia tuotteita ja palveluja tai yrityksellä ei ole kilpailijoita. Innovaatiotoiminnan keskeisenä tavoitteena tuleekin olla tiedon, tutkimustulosten ja osaamisen jalostaminen kestäväen talouskasvun ja ilmastonmuutoksen hillinnän rakennusaineiksi. Tuottavuuden parantaminen ei enää yksin riitä, vaan on pystyttävä luomaan kokonaan uusia markkinoita ja työpaikkoja innovatiivisten tuotteiden ja palveluiden avulla. Naisten osuus innovaatiotoiminnassa on edelleen liian pieni ja onkin tunnistettava esteet naisten korkean koulutustason ja osaamisen muuntumisessa innovaatioiksi.

Toimenpiteillä vahvistetaan alueiden älykästä erikoistumista ja verkottumista. Yritysrakenteen monipuolistamista jatketaan tukemalla pk-yritysten tuotteiden ja palveluiden kehittämistä sekä kehittämällä ja ottamalla käyttöön innovaatioperustaa laajentavia toimenpiteitä, jotka vahvistavat alueiden kilpailuetua edistävät tuotavuuden kasvua. Keskeisessä asemassa on innovatiiviset kaupunkiympäristöt -ohjelma (INKA). Panostuksia kohdistetaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategioissa tunnistettuihin kärkitoimialoihin, osaamisalueisiin ja kehittämiskohteisiin. Alueilla olevalle osaamispotentiaalille ja kyvykkyydelle annetaan mahdollisuudet kehittyä huomioiden tiedon ja osaamisen monialainen yhdistäminen.

Energiatalous

Haaste: KORKEA ENERGIANKULUTUS ja ISOT KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖT

Vähähiilinen talous ja ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttävät bioenergian käytön lisäämistä, mikä osaltaan luo paineita mm. metsien monikäytölle. Metsätalouden ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen tulevaisuudessa on tärkeimpiä haasteita. Tukemalla hajautettua uusiutuvan energian käyttöä lisätään energiaomavaraisuutta ja -varmuutta ja edistetään samalla vähähiiliseen talouteen siirtymistä.

Ilmastonmuutoksen hillinnässä suuri potentiaali löytyy kaupungeista. Kaupungit tai kaupungistuminen ei sinänsä ole syy suureen energiankulutukseen ja päästöihin vaan ennemminkin tapa, jolla kaupungeissa liikutaan, hajautuva kaupunkien rakenne sekä energiankäyttö asunnoissa ja rakennusten lämmityksessä.

Suomi on vahva energiateknologian ja cleantechin viejä. Energiateknologia on osa puhdasta teknologiaa ja koko cleantech-vienti oli noin 12 miljardia euroa vuonna 2011, mikä on lähes 20 % koko maamme viennistä. Näiden alojen pk-yritysten kannalta erityinen haaste on se, että tuotteiden päämarkkinat ovat kaukana eli lähinnä Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa. Toimiminen näillä markkinoilla edellyttää kykyä laajojen toimituskokonaisuuksien hallinnasta. Tässä kotimaisilla pilot-kohteilla on merkitystä paitsi referenssien tuottajina mutta myös yhteistoiminnan alustoina.

Energiankulutuksen ja kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi ohjelma tähtää uusiutuvan energian osuuden ja paikallisten energialähteiden käytön lisääntymiseen ja energia- ja materiaalihokkuuden kasvattamiseen.

Etelä- ja Länsi-Suomessa on merkittävää osaamista ja yritystoimintaa vähähiiliseen talouteen liittyen. Biotalouden edistäminen on osa toimenpiteitä, jolla vähähiilisyiden tavoitetta edistetään. Samoin energiatehokkuus ja resurssiviisaus ovat ohjelman painopisteitä. Kaupunkiseuduilla tulee edistää rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia, jotka paitsi edistävät vähähiilisyyttä sinänsä myös avaavat edelläkävijämarkkinoita alueen yritysille.

Työllisyys ja aluetaloudet

Haaste: TYÖTTÖMYYS, ERITYISESTI NUORET JA PITKÄAIKAISTYÖTTÖMÄT

Suhdannetilanteeseen nähden työllisyys kehittyi varsin myönteisesti vuonna 2012 työllisyysasteen ollessa 69 % ja työttömyysasteen laskettua 7,7 %:iin. Työttömyystilanne oli vaikeinta Itä-Suomessa. Alimmat työttömyysasteet olivat Keski-Pohjanmaalla (4,9 %), Pohjanmaalla (6,0 %) ja Uudellamaalla (6,9 %). Vuoden 2012 lopulla talousnäkymät kuitenkin jälleen heikkenivät, minkä seurauksena myös työllisyystilanne alkoi heiketä erityisesti vientipainotteisilla kaupunkialueilla, mm. Tampere, Oulu, Jyväskylä, Salo.

Työllisyyspoliittisten toimenpiteiden erityisinä kohderyhminä mainitaan nuoret, pitkäaikaistyöttömät ja maahanmuuttajat. Nuorten työllisyyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat keskeisiä haasteita koko Manner-Suomen alueella. Valtaosa Suomen maahanmuuttajataustaisesta

väestöstä asuu Etelä- ja Länsi-Suomen alueella, erityisesti suurimmilla kaupunkiseuduilla. Työvoiman saatavuuden turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ELSA-alueella toteutetaan erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja toimenpiteitä.

Työttömyyden kokonaistilanteeseen ovat vaikuttaneet oleellisesti alueille kohdistuneet äkilliset rakennemuutokset sekä ammattirakenteen muutoksen aiheuttama kysynnän ja tarjonnan epäsuhta. Rakennemuutoksesta aiheutuvien työttömyysongelmien odotetaan ohjelmakauden alkuvaiheessa jatkuvan. Heikko suhdannetilanne aiheuttaa etenkin teollisuuden työpaikkojen vähenemistä.

Osaava työvoima

Haaste: MUUTTUVAT OSAAMISTARPEET JA JOUSTAVAT SIIRTYMÄT KOULUTUS- JA TYÖURILLA

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi koulutuksella on merkittävä rooli. Pelkän peruskoulun varaan jäämisellä on kauaskantoisia seurauksia. Vain perusasteen suorittaneiden työllisyysaste nousee parhaimmillaankin vain 60 %:iin. Keskiasteen tutkinto nostaa työllisyysastetta 10–20 prosenttiyksikköä miehillä ja 20 prosenttiyksikköä naisilla jo nuorten keskuudessa.

On entistä tärkeämpää varmistaa, että koulutuksen laadullinen ja määrällinen tarjonta ja työvoiman kysyntä kohtaavat toisensa, mahdollisimman moni nuori aloittaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa heti perusopetuksen jälkeen, työmarkkinoille siirrytään mahdollisimman sujuvasti ammatillisen koulutuksen tai korkeakoulutuksen jälkeen ja myös syrjäytymisvaarassa olevien ja erilaisten oppijoiden ammattiosaamisesta huolehditaan.

Rakennemuutokset ja väestön ikärakenteen kehitys näkyvät vahvasti työmarkkinoilla ja koulutustarpeissa. Työikäisten määrän pienentyessä koulutustarjonnan ja sen oikean mitoituksen merkitys korostuu. Työpaikkoja avautuu kaikkiin ammattiryhmiin riippumatta niiden kokonaiskehityksestä.

Sosiaalinen osallisuus

Haaste: HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROJEN SEKÄ ERIARVOISTUMISEN KASVU

On arvioitu, että Eurooppa 2020 -strategian yleistavoitteen saavuttamiseksi Suomessa tulee köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää vähentää noin 150 000 henkilöllä. Pienituloisen sekä pitkittyneesti pienituloisen väestön osuus on kasvanut viime vuosina. Suuri osa pienituloisista on työttömiä tai muusta syystä (esim. työkyvyttömyys) työelämän ulkopuolelle jääneitä. Työikäisen väestön työvoimapotentiaalin hyödyntämistä vaikeuttavat viimeisen parinkymmenen vuoden aikana syventyneet hyvinvointi- ja terveyserot. Suomen haasteena on erityisesti sosioekonomisten terveyserojen kasvu.

Työmarkkinoille kiinnittyminen ja työn tekeminen ovat ensisijaiset ja kestävimmat keinot torjua köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Sosiaalista eriarvoisuutta vähennetään vaikuttamalla esimerkiksi koulutukseen ja työllisyysmahdollisuuksiin, tukemalla sosiaalisia verkostoja ja haavoittuvassa asemassa olevia ja kehittämällä palvelujen saatavuutta ja laatua yhdenvertaiseksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työttömien ja osatyökykyisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

2.2. Perustelut rahoituksen jakamiselle temaattisille tavoitteille

Etelä- ja Länsi-Suomen kehityshaasteet liittyvät globalisaatioon, ikääntyvään väestöön, työttömyyteen, eriarvoistumiseen ja luonnonympäristön muutoksiin, etenkin ilmastonmuutokseen.

Nämä muodostavat keskeisimmät painopisteet alueen rakennerahastotoiminnassa vuosina 2014–2020.

Sen lisäksi mitä Suomen rakennerahasto-ohjelman investointistrategiassa todetaan, Etelä- ja Länsi-Suomen alueella korostuvat erityisesti maamme kilpailukyvyn uudistamisen kannalta keskeiset toimenpiteet. ELSA-alueen merkitys on Suomelle elintärkeä, mutta hyvin rajallisten rakennerahastoresurssien vuoksi kehittämistoimintaa tullaan fokusoimaan voimakkaasti. Valintoja ja investointien keskittämistä ohjaavat Eurooppa 2020 –strategian lähtökohdat, mutta keskeisessä roolissa ovat kunkin maakunnan omat älykkään erikoistumisen linjaukset, jotka on esitetty maakuntastrategioissa. Tästä johtuu, että ohjelman toteutuksen painopisteet vaihtelevat maakunnittain. Resurssien pienuudesta johtuu, että kaikkia ohjelman tarjoamia kehittämismahdollisuuksia ei voida hyödyntää Etelä- ja Länsi-Suomen maakunnissa. Suomen rakennerahasto-ohjelma onkin valikko, josta maakunnat tekevät valintoja omista lähtökohdistaan ja ELSA-alueen kokonaisuus muodostuu näiden valintojen summana.

Tässä tilanteessa on entistä tärkeämpää korostaa koko ELSA-alueen osaamisen hyödyntämistä kunkin maakunnan kehittämisessä. Paras osaaminen on saatava käyttöön riippumatta siitä, missä maakunnassa se sijaitsee. Virtaviivaistettu ja yksinkertaistettu ohjelmarakenne mahdollistaa hyvin hankkeiden kokoamisen koko ELSA-alueelta.

3 Toimintalinjat

3.1 TL 1 Pk-yritystoiminnan kilpailukyky

Toimintalinjalla toteutetaan kahden Eurooppa 2020 -strategian mukaisen temaattisen tavoitteen toimia: pk-yritysten kilpailukyvyn parantaminen ja vähähiilisen talouden parantaminen kaikilla aloilla. Vähähiilinen talous ja resurssitehokkuus ovat kiinteä osa yritysten kilpailukyvyn kokonaisuutta myös vientimarkkinoilla.

Etelä- ja Länsi-Suomi tähtää kansainvälisesti kilpailukykyisten pk-yritysten syntyyn ja kasvuun alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Yritysten toimintayritysten parantamiseksi ja kilpailukyvyn sekä yrittäjyyden lisäämiseksi luodaan uusia, tuloksellisia asiakas- ja aluelähtöisiä toimintatapoja. Vahvojen toimialojen lisäksi alueella tuetaan uusia kasvualoja. Yritysten kyky uudistaa ja kehittää liiketoimintaansa toimintaympäristön muutoksissa parantuu, kuten myös yritysten pääsy asiakkaan arvotuotannon osaksi (esim. ympäristöliiketoiminta). Edelläkävijä-markkinoiden luomisella (hankintakäytäntöjen kehittäminen) luodaan mm. palveluliiketoiminnan kasvua ja uusyrittäjyyttä.

Etelä- ja Länsi-Suomen suuralueen eri puolilla yritysprofiilit ovat erilaisia toimiala-, vienti- ja palvelurakenteeltaan, joten rajaavia toimialakohtaisia painotuksia ei suuralueella ole. Toisin kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa, ei Etelä- ja Länsi-Suomen suuralueella kehitetä ohjelmakauden 2014–2020 rakennerahoituksella liikenne- ja logistiikkayhteyksiä. Pk-yritysten syntyyn, kasvuun ja kansainvälistymiseen tähtäävät älyliikenteen kehittämishankkeet ovat kuitenkin toimintalinjan tavoitteiden mukaisia. Investointiprioriteetti 1 suunnataan pääasiallisesti yritysکوhtaisiin

kehittämistöimiin, investointiprioriteetissa 2 toteutetaan myös pk-yritystoimintaa välittömästi tukevia toimintaympäristö- ja yritysysteistyöhankkeita.

Investointiprioriteetti 1. Yrittäjyyden edistäminen, erityisesti helpottamalla uusien ideoiden taloudellista hyödyntämistä ja tukemalla uusien yritysten perustamista muun muassa yrityshautomoiden avulla

Erityistavoite 1.1 Uuden liiketoiminnan luominen

Erityistavoitteen toimien tuloksena on syntynyt erityisesti uutta, osaamisintensiivistä yritys- ja liiketoimintaa tukemalla uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä ja pk-yritysten ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat kansallisen ohjelman liitteissä 2 - 3.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o tuetaan uusien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä (ml. innovaatioalustojen hyödyntäminen, liiketoimintaosaamisen kehittäminen)
- o tuetaan pk-yritysten ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista sekä markkinoille pääsyä

Kohderyhmät: pk-yritykset

Erityiset alueelliset kohdennukset: maakuntastrategioiden pohjalta tehtävät erityispainotukset esimerkiksi toimialan rakennemuutostilanteessa tai tätä ennakoiden.

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, myös yritysryhmät ja -verkot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset ja osuuskunnat

Investointiprioriteetti 2: toimet, joilla tuetaan pk-yritysten edellytyksiä sitoutua kasvu- ja innovaatioprosesseihin

Erityistavoite 2.1 Pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen

---

Erityistavoitteen toimien tuloksena uudet pk-yritykset ovat aloittaneet kansainvälisen viennin tai jo kansainvälistyneet yritykset aloittaneet viennin uudella liiketoiminta-alueella. Kasvavien pk-yritysten määrä on lisääntynyt.

Tulos- ja tuotosindikaattorit ovat liitteissä 2 - 3.

Toimenpiteiden kohteena ovat erityisesti työllistävät, innovatiiviset kasvuhakuiset yritykset sekä alueiden omat vahvat ja uudet potentiaaliset toimialat.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o vahvistetaan kasvuhakuisten, kansainvälistyvien ja kansainvälisille markkinoille tähtäävien pk-yritysten liiketoimintaosaamista ja kansainvälistymisvalmiuksia
- o tuetaan kasvua, kansainvälistymistä ja kilpailukykyisyyttä (tuottavuus, uusiutumiskyky) edistäviä pk-yritysten investointeja ja kehittämishankkeita
- o kehitetään yritysklustereita, yritysverkostoja ja muita yritysten yhteistyömuotoja
- o käytetään pääomasijoituksia yritysten kasvun turvaamiseksi

Kohderyhmät: pk-yritykset

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, myös yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yliopistot, kunnat ja muut julkisyhteisöt

Investointiprioriteetti 3: Tutkimuksen, innovoinnin ja vähähiilisten teknologioiden käyttöönoton edistäminen

Erityistavoite 3.1. Pk-yritysten energiatehokkuuden edistäminen

---

Erityistavoitteen toimien tuloksena pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuus on parantunut uusien energia- ja materiaalitehokkuutta parattavien ratkaisujen käyttöön oton avulla ja energiaa säästynyt yrityksen toimintaprosesseissa. Kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.

Suotuisassa toimintaympäristössä kaikki yritykset kykenevät osallistumaan vähähiilisen, resurssitehokkaan ja ympäristön kannalta kestävä talouden edistämiseen. Vähähiilisen talouden hyödyt perinteisillekin liiketoiminta-alueille syntyvät, kun toiminnan tehokkuus kohenee, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään tehokkaasti. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakkaiden uskollisuutta. Vähähiiliset ja ekologisesti kestävät tuoteominaisuudet voivat toimia markkinaosuuden kasvun lähteenä.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o tuetaan uusien vähähiilisyyttä edistävien yritysten käynnistymistä ja uuden liiketoiminnan kehittämistä;
- o tuetaan pk-yritysten vähähiilisten ja resurssiviisaiden ideoiden, tuotteiden ja palvelujen tuotteistamista ja kaupallistamista sekä markkinoille pääsyä
- o tuetaan pk-yritysten kasvua, kansainvälistymistä sekä kilpailukykyisyyttä edistäviä hankkeita, jotka parantavat yrityksen vähähiilisyyttä ja resurssiviisautta;
- o kehitetään vähähiilisiä yritysklustereita, yritysverkostoja ja muita yritysten yhteistyömuotoja;

Kohderyhmät: Pk-yritykset

Tuensaajat: Aloittavat ja kasvuhakuiset yritykset, yritysryhmät ja -verkostot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yliopistot, kunnat ja muut julkisyhteisöt

3.2 TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen

Toimintalinjalla toteutetaan kahden Eurooppa 2020 -strategian mukaisen temaattisen tavoitteen toimia: tutkimuksen, teknologian ja innovoinnin tukeminen ja vähähiilisen talouden parantaminen kaikilla aloilla.

Investointiprioriteetti 4: Tutkimus- ja innovointitoiminnan infrastruktuurin parantaminen, alan huippuosaamisen kehittäminen ja etenkin Euroopan laajuisia etuja tuottavien osaamiskeskusten edistäminen

Erityistavoite 4.1: Tutkimus-, osaamis- ja Innovaatiokeskittymien kehittäminen alueellisten vahvuuksien pohjalta

---

Kehitetään tutkimus-, osaamis- ja innovaatiotoiminnan infratruktuuria ja toimintatapoja alueen älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Vahvistetaan alueen yritysten, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten sekä julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Tavoitteena on kilpailukykyisten osaamis- ja innovaatiokeskittymien syntyminen sekä alueiden huippuosaamisen ja teknologian muutosvalmiuksien parantaminen ja uusien ideoiden kaupallisen hyödyntämisen nopeuttaminen.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa tuetaan pääsääntöisesti seuraavia toimenpiteitä:

- kehitetään alueen elinkeinotoimintaa tukevaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan infrastruktuurien kehittäminen alueiden osaamiskärkien pohjalta, ml. pilotointi-, kokeilu- ja demonstraatioympäristöt
- luodaan ja kehitetään tutkimus-, osaamis- ja innovaatiokeskittymiä
- kehitetään TKI -ympäristöjä ja kehitysalustoja alueiden osaamiskärkien pohjalta
- lisätään yliopistojen, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, ammatillisten oppilaitosten, julkisyhteisöjen ja yritysten TKI-yhteistyö

Kohderyhmät: pk-yritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot

Tuensaajat: Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset ja yritysryhmät, alueelliset kehittämisorganisaatiot, julkisomisteiset teknologia- ja osaamiskeskukset ja -keskittymät, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset

Investointiprioriteetti 5: Yritysten innovaatioon ja tutkimukseen tekemien investointien parantaminen. Yritysten, erityisesti tutkimus- ja kehityskeskusten ja korkeakouluopetuksen välisten yhteyksien ja synergian kehittäminen. Tuotteiden ja palveluiden kehityksen, teknologian siirron, sosiaalisten innovaatioiden ja julkisten palveluiden sovellusten kysynnän tukeminen ja verkostoituminen. Klustereiden ja avoimen innovoinnin edistäminen älykkään erikoistumisen avulla. Teknologisen ja soveltavan tutkimuksen, pilottituotantolinjojen, henkilöstövoimavarojen, tuotteiden varhaisen validoinnin sekä kehitystä vauhdittaviin teknologioihin liittyvien edistyneiden tuotantotekniikoiden ja ensituotannon sekä yleiskäyttöisten teknologioiden levittämisen tukeminen.

Erityistavoite 5.1: Yritysten innovaatiotoiminnan vahvistaminen

---

Tavoitteena on innovaatiomyönteisen liiketoimintaympäristön kehittäminen pk-yrityksille ja pk-yrityksissä tapahtuvan innovoinnin tukeminen kannustamalla innovaatiojärjestelmän hyödyntämiseen sekä auttaa yrityksiä kehittämään uusia tuotantomenetelmiä, tuotteita, prosesseja, markkinointia ja palveluita sekä saattamaan niitä markkinoille. Ympäristömyönteisten innovaatioiden avulla edistetään elinkeinoelämän kilpailukykyä ja toimintaedellytyksiä.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa tuetaan pääsääntöisesti seuraavia toimenpiteitä:

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä, kaupallistamista ja uuden teknologian käyttöönottoa kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys huomioiden
- tuetaan uusien tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien prototyyppejä, pilotointeja ja demonstraatioita
- kehitetään elinkeinoelämän kilpailukykyä tukevaa soveltavaa tutkimusta, selvityksiä ja kokeiluja sekä toiminta-, palvelu- ja kaupallistamisprosesseja
- kehitetään ympäristöhaittoja ja -riskejä vähentäviä uudistuksia
- edistetään luonnonvarojen laatuun ja kestävään hyödyntämiseen liittyvää elinkeinoelämän edellytyksille tärkeää TKI-toimintaa

Kohderyhmät: pk-yritykset

Tuensaajat: Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yritykset ja yritysryhmät, alueelliset kehittämisorganisaatiot, julkisomisteiset teknologia- ja osaamiskeskukset ja –keskittymät, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset

Investointiprioriteetti 3: Tutkimuksen, innovoinnin ja vähähiilisten teknologioiden käyttöönoton edistäminen

Erityistavoite 3.2: Uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittäminen

---

Tavoitteena on ympäristömyönteisen toiminnan kehittäminen ja yhteistyön lisääminen pk-yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Kehittämistyön perustana on Etelä- ja Länsi-Suomen vahva energia- ja ympäristöosaaminen. Painopisteessä keskitytään uuden liiketoiminnan kehittämiseen, pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuuden lisäämiseen, uusiutuvien energiamuotojen käytön edistämiseen sekä asukkaiden ilmastomyönteisten asenteiden tukemiseen ja arjen valintojen kannustamiseen erityisesti kaupunkialueilla.

Tuettava toiminta

Rahoitettavissa hankkeissa tuetaan pääsääntöisesti seuraavia toimenpiteitä:

- tuetaan vähähiilisten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä, kaupallistamista ja uuden teknologian käyttöönottoa, kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys sekä tuotteiden elinkaaren aikaiset ympäristökustannukset huomioiden;
- tuetaan uusien vähähiilisten tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien prototyyppejä, pilotointeja ja demonstraatioita;
- tuetaan vähähiilisyysstrategioiden toteuttamisen kannalta keskeisiä innovatiivisia ratkaisuja ja selvityksiä;
- kehitetään vähähiilisiä liikennejärjestelmiä ja liikkumismuotoja;

- kehitetään asumisen energiatehokkuutta parantavia innovaatioita ja teknologioita;
- luodaan alueellisia materiaali- ja energiavirtojen hyödyntämistä tukevia verkostoja sekä yhteistyömuotoja

Kohderyhmät: pk-yritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kunnat

Tuensaajat: Yritykset, yritysryhmät ja -verkot, elinkeinojen kehittämisorganisaatiot, kunnat ja muut julkisyhteisöt, yhdistykset

3.3 TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella työmarkkinatilanteessa ja työttömyyden rakenteessa on eroja paitsi maakuntien välillä, myös maakuntien sisällä. Esimerkiksi rakennemuutoksesta erityisesti kärsiviltä toimialoilta, kuten ICT-ala, meriteollisuus ja metsäteollisuus, on hävinnyt merkittävä määrä työpaikkoja eri puolilla suuraluetta sijaitsevilla paikkakunnilla. Toisaalta suuralueella on menestyviä ja kasvavia yrityksiä, joihin syntyy uusia työpaikkoja ja työvoiman tarvetta. Suurten ikäluokkien eläköityminen jatkuu ja työmarkkinoilta tulee poistumaan ohjelmakauden aikana merkittävästi enemmän väkeä kuin työmarkkinoille tulee. Talouden epävarmuus vaatii yrittäjien, yritysten ja työntekijöiden jatkuvaa mukautumista muuttuviin olosuhteisiin. Työmarkkinat ovat suuralueella edelleen eriytyneet sukupuolen mukaan vaikeuttaen osaltaan työpaikkojen ja työvoiman kohtaamista.

Investointiprioriteetti 6: Työnhakijoiden ja työvoiman ulkopuolella olevien pääsy työpaikkoihin, myös paikallisten työllisyysaloitteiden kautta, ja työvoiman liikkuvuuden tukeminen

Erityistavoite 6.1 Nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien työllistymisen edistäminen

---

Tuettava toiminta

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan oikea-aikainen kohtaaminen edellyttää alueella tuotetun ennakoititiedon hyödyntämistä. Lisäksi tarvitaan tehokkaita työvoimapalveluita ja monialaista verkosto- ja yritysysteistyötä.

Nuorten yhteiskuntatakuun toteutumista ja nuorten nopeaa siirtymistä työmarkkinoille tuetaan huomioiden ESR-ohjelman valtakunnallisen teeman linjaukset ja toimet. Koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyä edistetään koulutuksesta työelämään siirtymisen nivelvaiheissa monipuolisilla hallintorajat ylittävillä tukitoimilla ja mahdollistamalla yksilölliset polut ja ratkaisut sekä vaihtoehtoiset tavat suorittaa tutkintoja tai niiden osia. Työvoiman saatavuuden kannalta haasteellisten alojen vetovoimaa ja houkuttelevuutta lisätään yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, alan yritysten ja työnantajien kanssa.

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella, erityisesti syvän rakennemuutoksen paikkakunnilla ja toimialoilla, työttömyyttä ja sen uhkaa lievennetään alueellisten ja paikallisten toimijoiden yhteistyössä

toteuttamin toimin. Toiminnassa painotetaan erityisesti työttömyyden pitkittymistä torjuvia toimia. Toisaalta huomiota kiinnitetään myös ikääntyviin mutta vielä työhön kykeneviin työnhakijoihin, joiden työllistymistä tuetaan aiempaa yksilöllisemmin suunnitelluilla tukitoimilla. Tukitoimien tuottamiseen ja uusien toimintamallien kehittämiseen osallistuvat valtion ja kuntien viranomaiset, koulutuslaitokset, muut palveluntuottajat ja kolmannen sektorin toimijat. Työnhakijoiden osaamista ja työkokemusta täydennetään soveltuvilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä.

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan ja työllistymistä edistetään toimijoiden verkostoyhteistyöllä ja palvelujen kehittämisellä. Alueellisesta suunnitelmasta rahoitettavien toimien toteutuksessa huomioidaan ESR:n valtakunnallisen ”Kotona Suomessa” -teeman linjaukset ja toimet.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o tuetaan nuorisotakuun toimeenpanoa mm. nuorille suunnatun ohjauksen, koulutuksen ja tukipalvelujen keinoin;
- o kehitetään uudenlaisia ratkaisuja heikossa työmarkkina-asemassa oleville kohdennettaviin (ml. pitkäaikaistyöttömät ja osatyökykyiset) palveluihin, mm. monikanavaisia palveluita ja palveluun ohjausta sekä eri toimijoiden välistä monialaista verkosto- ja yritysysteistyötä edistämällä;
- o kehitetään maahan muuttaneiden vastaanoton palveluita ja tuetaan kotouttamistoimenpiteitä sekä tuetaan pysyvän poikkihallinnollisen kotouttamistyön tukirakenteen luomista;
- o tuetaan kansainväliseen rekrytointiin liittyviä toimintamalleja erityisesti EURES-palveluja kehittämällä.

Kohderyhmät: työttömät, työttömyysuhan alla olevat ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat nuoret ja heikossa työmarkkina-asemassa olevat (mm. ikääntyvät, pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömät, osatyökykyiset ja vammaiset henkilöt sekä maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt); kohderyhmälle palveluja tarjoavat tahot; kohderyhmän potentiaaliset työllistäjät – erityisesti mikro- ja pk-yritykset.

Tuensaajat: Työvoimapalvelujen tarjoajat ja kehittäjät, kunnat, koulutusorganisaatiot, sosiaalipartnerit, järjestöt ja muut toimialaan liittyvät organisaatiot.

Investointiprioriteetti 7: Työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien mukautuminen muutoksiin

Erityistavoite 7.1 Tuottavuuden ja työhyvinvoinnin parantaminen

---

Tuettava toiminta

Globalisaation, teknologisen kehityksen ja työvoiman ikääntymisen aiheuttamien muutosten ennakointiin ja hallintaan kehitetään proaktiivisia palvelukokonaisuuksia ja valmiuksia. Muutostilanteissa erityisesti ikääntyvien irtisanottujen ja lomautettujen työllistymistä on tuettava ja kannustinkynnyksiä madallettava.

Työorganisaatioiden ja työn kehittämisessä korostetaan erityisesti mikro- ja pk-yritysten johtamisosaamista tuottavuuden ja työhyvinvoinnin edistämiseksi. Työurien pidentämiseksi

edistetään erityisesti ikääntyvien, yli 54-vuotiaiden työntekijöiden osaamista ammattitaitoa täydentävällä koulutuksella ja työssä jaksamista työhyvinvointia kehittäville toimille. Pk-yritysten liiketoimintaosaamista ja osaamisen kehittämistä laajasti tuetaan kilpailukyvyyn säilyttämiseksi ja parantamiseksi muuttuvilla markkinoilla Työorganisaatioita kehitetään muun muassa luovan osaamisen ja luovien menetelmien avulla. Työelämän laatua ja kestävä kehitystä parannetaan edistämällä yritysten tietoisuutta vastuullisesta liiketoiminnasta ja yhteiskuntavastuusta sen kaikilla osa-alueilla: taloudellinen, ympäristö- ja sosiaalinen vastuullisuus.

Työnantajien rooli työntekijöiden osaamisen lisäämisen mahdollistajina on tunnistettava sekä kehitettävä uudenlaisia yritysten tarpeista lähteviä toimintamalleja osaamisen systemaattiseen ennakkointiin, onnistuneiden rekrytointien tekemiseksi ja työhön perehtymisen onnistumiseksi.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o tarjotaan ja kehitetään tuottavuutta ja työhyvinvointia parantavia koulutus-, ohjaus-, neuvonta- ja asiantuntijapalveluita sekä vahvistetaan aiheeseen liittyvää vertaisoppimista ja verkostoitumista;
- o kehitetään ja vahvistetaan työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistäviä toimintamalleja ja palveluja kiinnittäen erityisesti huomiota ikääntyvien työssä jaksamiseen;
- o kehitetään ja levitetään yritysten ja työorganisaatioiden uudistumista ja kilpailukykyä edistäviä johtamisen ja työn organisoinnin toimintamalleja;
- o vahvistetaan yrittäjien ja työntekijöiden sopeutumisen- ja kilpailukykyä osaamista, innovaatiokykyä ja muutostilanteiden parempaa hallintaa kehittämällä.

Kohderyhmät: mikro- ja pk-yritysten henkilöstö ja johto, ml yrittäjät; kohderyhmälle palveluja tarjoavat tahot; erilaisten työvoima- ja yrityspalvelujen kehittäjät ja tarjoajat; julkiset työorganisaatiot

Tuensaajat: yritykset, työvoima- ja yrityspalvelujen kehittäjät ja tarjoajat, kunnat, koulutusorganisaatiot ja tutkimuslaitokset, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät organisaatiot.

Investointiprioriteetti 8: Naisten ja miesten tasa-arvo sekä työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen

Erityistavoite 8.1 Työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventäminen

---

Tuettava toiminta

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella rahoitetaan alueellisella rahoituksella toimia työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaisen eriytymisen lieventämiseksi. Naisyrittäjyyden kannalta keskeistä yritystoiminnan uudistumista sekä kasvun ja työnantaja-yrittäjyyden vahvistamista tuetaan.

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o kehitetään ja tarjotaan koulutusta, neuvontaa, ohjausta, mentorointia ym. toimenpiteitä, joilla vähennetään sukupuolten välisiä koulutus- ja osaamiseroja;
- o tarjotaan ohjausta ja koulutusta työllistävillä aloilla ottaen huomioon sukupuolen mukaisen eriytymisen lieventäminen;
- o tuetaan naisten johtajuutta ja yrittäjyyttä tukevaa osaamista □ liittyen erityisesti työnantajayrittäjyyteen ja innovaatioiden hyödyntämisestä lähtevään yrittäjyyteen.

Kohderyhmät: työssäkäyvät, työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet; koulutusorganisaatiot; työnantajat, työllisyys- ja sosiaalipalvelujen tarjoajat; järjestöt, säätiöt ja sosiaalipartnerit.

Tuensaajat: yritykset, koulutusorganisaatiot, järjestöt, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät organisaatiot.

3.5 TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen

Investointiprioriteetti 9: Parannetaan pääsyä elinikäiseen oppimiseen, kohennetaan työvoiman ammattitaitoa ja pätevyyttä ja lisätään koulutusjärjestelmien relevanttiutta työmarkkinoiden kannalta.

Yleistavoite

Etelä- ja Länsi-Suomi on toiminta-alueena laaja ja heterogeeninen. Työvoimatarpeet ovat alueellisesti hyvinkin erilaisia. Alueellisessa ESR-toiminnassa tulee olla mahdollista reagoida kunkin alueen elinkeinorakenteesta johtuviin osaamiskapeikkoihin ja erilaisiin työvoimatarpeisiin. Toisaalta esim. huoltosuhteen kasvaessa ja väestön ikääntyessä sosiaali- ja hoiva-alan jatkuva lisääntyvä osaajatarve jokaisella alueella on oleellista. Myös perinteinen teknologiateollisuus/metalliteollisuus uusine innovaatioineen kaipaa uusia moniosaajia. Korkeasti koulutettujen huippuosaajien rinnalla tarvitaan ammatillisia osaajia. Tavoitteena on työn tuottavuuden parantaminen työvoiman osaamista ja ammattitaitoa kehittämällä sekä osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen työmarkkinoiden tarpeita vastaavalla koulutuksella.

Tavoiteltu muutos

Etelä- ja Länsi-Suomi on vetovoimainen alue, jossa on monipuoliset joustavat koulutusmahdollisuudet, osaava ja koulutettu väestö, joka työllistyy hyvin ja käyttää hyväkseen elinikäisen oppimisen mahdollisuudet. Opetushenkilöstön osaaminen on ajantasaista ja työelämäyhteistyö sujuvaa ja luonnollinen osa koulutusta.

Erityistavoite 9.1: Siirtymävaiheita ja koulutuksellista tasa-arvoa tukevien palveluiden parantaminen

---

Erityistavoitteen toteuttaminen edellyttää alueellisista tarpeista lähtevää työelämäyhteistyötä ja työssä oppimista. Aito työelämälähtöinen oppiminen edellyttää sitä, että tunnistetaan aidon työelämävuorovaikutuksen käytänteet ja luodaan pysyviä, pitkäjänteisiä elinikäistä oppimista

tukevia toimintatapoja. Oppimisen tulee tapahtua nykyistä paremmin työelämän rajapinnassa ja vertaisoppimisen kautta.

Erityistavoitteen tuloksena:

- o nuorten mahdollisuudet tutustua työelämään ja sitä kautta tehdä tulevaisuutensa kannalta osuvia koulutus- ja uravalintoja paranevat.
- o työikäisen väestön osaamista ja osaamisen päivittämistä on parannettu lisäämällä mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja oikea-aikaisella laadukkaalla ohjauksella.
- o koulutuksen keskeyttäneiden, oppilaitosta vaihtavien ja alanvaihtajien koulutukseen pääsyä on tuettu siirtymävaiheiden palveluiden kehittämällä
- o joustavuutta on lisätty koulutusjärjestelmiin kaikilla koulutusasteilla ja koulutuksen ja työn vuorottelu on mahdollistettu uudella tavalla.
- o täydennyskoulutuksessa painotetaan yksittäisten kurssien sijaan kokonaisuuksia, esim. myöhemmin tutkintoon mahdollisesti liitettäviä koulutusmoduleita tai osa-aikaisesti työn ohessa toteutettavia opintokokonaisuuksia, joista voidaan muodostaa uusia moniammatillisia kokonaisuuksia.
- o maahanmuuttajien ohjaaminen toisen asteen ja korkeakoulutukseen on tehostunut ja moniammatillinen eri toimijoiden ja hallinnonalojen välinen yhteistyö on parantunut.
- o koulutuksellinen tasa-arvo on parantunut alueella ja aikuisten osaamistaso on noussut

Erityistavoite 9.2: Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantaminen

---

Erityistavoitteessa tuotetaan laadukkaampaa koulutustarjontaa kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeisiin kunkin alueen omista lähtökohdista. Tämä edellyttää myös alueellisten ennakoitiverkostojen kehittämistä osaamistarpeiden tunnistamiseksi sekä vahvistettu oppilaitosten, korkeakoulujen ja työelämän systemaattista yhteistyötä alueella.

Erityistavoitteen tuloksena:

- o on tunnistettu alueen kasvu- ja rakennemuutosalojen osaamistarpeet
- o on tuotettu laadukkaampaa alueellisista tarpeista lähtevää koulutustarjontaa näiden alojen tarpeisiin

Rahoitettavissa hankkeissa toteutetaan pääsääntöisesti alla mainittuja toimenpiteitä:

- o kehitetään ja vahvistetaan koulutuksesta koulutukseen tai työelämään siirtymistä tukevia menetelmiä ja palveluita;
- o lisätään koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta mm. oppisopimuskoulutuksella ja opiskelijoiden työelämävalmiuksia parantamalla;
- o tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä osaamistarpeita ja parannetaan innovaatiovalmiuksia;
- o kehitetään erityisryhmien (ml. maahanmuuttajat, romanit, vammaiset henkilöt, osatyökykyiset ja erilaiset oppijat) perustaitoja, koulutusvaihtoehtoja ja koulutuksessa aliedustettujen ryhmien koulutukseen osallistumista;

- kehitetään aikuiskoulutuksen ennakointimenetelmiä ja parannetaan koulutustarjonnan osuvuutta kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeet huomioon ottaen;
- tuetaan uuden ammatin hankkimista työpaikkoja tarjoavilta aloilta sukupuolinäkökulma huomioon ottaen;
- tuetaan työssä olevien miesten ja naisten osaamisen ja ammattitaidon parantamista.

Kohderyhmät: opiskelijat, työntekijät (ml. yrittäjät), työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet; erilaiset koulutusorganisaatiot; opinto-ohjaajat, uraneuvojat ja muut ohjaus- ja koulutuspalveluiden asiantuntijat; hankkeiden toimintaan liittyvät työnantajat.

Tuensaajat: koulutusorganisaatiot ja tutkimuslaitokset, kunnat ja kuntayhtymät, järjestöt, säätiöt, sosiaalipartnerit ja toimintaan liittyvät yritykset ja muut organisaatiot.

3.7 TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)

Investointiprioriteetti 10: Aktiivinen osallisuus

Toimintalinjan tavoitteena on edistää sosiaalista osallisuutta sekä edistää syrjäytyneiden ja vaikeasti työllistyvien tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevien ryhmien työllistymistä tai työllistymisedellytyksiä. Etelä- ja Länsi-Suomen alueella ovat Suomen suurimmat kaupungit, joissa ovat myös suurimmat erityisryhmät, mutta alueella on myös taantuvia teollisuuspaikkakuntia ja maaseutua, joissa palveluiden järjestäminen erityisryhmille on haastavaa. Rakennetyöttömyyden purkaminen edellyttää uusia palveluratkaisuja. Tärkeää on myös yhteisöllisyyden kehittäminen maaseudulla ja kaupungeissa.

Lisäksi toimintalinjan tavoitteena on yleisemmällä tasolla lisätä yhteisöllisyyttä ja sosiaalista osallisuutta erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla.

Toimenpiteillä pyritään myös vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin osallistumista syrjäytymisen torjuntaan ja köyhyyden ehkäisemiseen. Tästä johtuen toimenpiteisiin voi osallistua myös muita kuin ensisijaiseen kohderyhmään kuuluvia, mikäli toiminnan tavoitteena on yhteisöllisyyden kasvattaminen, joka torjuu myös kohderyhmän syrjäytymisriskiä, kohderyhmän työllistymisedellytysten parantaminen tai ympäristön tilan kohentaminen.

Ohjelman toimenpiteillä tuetaan ja täydennetään Suomen kansallisen köyhyydentorjuntaohjelman tavoitteita erityisesti aktiivisen osallisuuden osalta. Tällä on kytkös maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteisiin, kuten maaseutukyliä yhteisöllisyyden kehittämiseen.

Tavoiteltu muutos

Tavoitteena on

- o lisätä kansalaisten osallistumista oman elinympäristönsä ja elinpiirinsä kehittämiseen
- o parantaa työelämän ulkopuolella olevien mahdollisuuksia hakeutua koulutukseen ja työelämään
- o edistää monikulttuurisuutta
- o parantaa syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden laatua
- o tukea syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä

Erityistavoite 10.1: Työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen

---

Toiminnan kohteena ovat erityisesti ne väestöryhmät, jotka tarvitsevat työ- ja toimintakyvyn parantamista tai jotka työmarkkinoille pyrkiessään kohtaavat taustansa vuoksi keskimääräistä enemmän ennakkoluuloja ja joiden syrjäytymisriski on tämän vuoksi poikkeuksellisen korkea. Toimenpiteitä voidaan kohdistaa myös henkilöihin, joiden työttömyys on pitkittynyt ja nuoriin, jotka vailla koulutusta ja työkokemusta. Toiminnassa painotetaan erityisesti ennaltaehkäisyä.

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella erityisen suuressa syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien määrittely tehdään maakunta- ja paikkakuntakohtaisesti ja toimenpiteet suunnataan paikallisen tarpeen pohjalta. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä kehitetään ja kokeillaan varhaisen puuttumisen toimintamalleja ja kehitetään sosiaalista osallisuutta ja hyvinvointia tukevia palveluita. Toimenpiteistä yli puolet kohdistuu joko alle 30-vuotiaisiin tai yli 54-vuotiaisiin.

Toimintalinjalla tuettava toiminta paikallisesti tai alueellisesti

- kehitetään osallisuutta vahvistavia kokonaisvaltaisia palveluita erityisesti työelämävalmiuksien näkökulmasta
- Vahvistetaan moniammatillista ja monialaista yhteistyötä ja siihen liittyvää osaamista syrjäytymisen ehkäisyssä
- tarjotaan nuorten, ikääntyvien ja osatyökykyisten syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä ja kehitetään siihen liittyviä palveluita
- kehitetään asukaslähtöisiä toimintatapoja ja palveluita osallisuuden tukemisessa.
- tarjotaan työelämävalmiuksien ja elämänhallintaan tähtäävää toimintaa
- kehitetään ja tehdään työ- ja elinkeinoelämän, kolmannen, kuntien sektorin ja oppilaitosten yhteistyötä syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Kohderyhmät: työttömät ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat naiset ja miehet – erityisesti nuoret, maahanmuuttajataustaiset, romanit, vammaiset, vajaakuntoiset, pitkäaikaissairaat ja ikääntyvät, työllisyys-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden tarjoajat, työnantajat.

Tuensaajat: kunnat, työllisyys-, sosiaali- ja kuntoutuspalveluiden tarjoajat, koulutuslaitokset, kansalais- ym. järjestöt, sosiaalipartnerit ja muut toimialaan liittyvät organisaatiot.

Kansainvälinen yhteistyö: Toimissa voidaan hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä. EU-maiden välisestä yhteistyöstä odotetaan lisäarvoa erityisesti maahanmuuttajien integroinnissa, etnisten vähemmistöjen ja vaajakuntoisten osallisuutta vahvistavassa toiminnassa.

4 Rahoitus

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä päätti 22.1.2014 alueellisessa päätöksenteossa olevan rahoituksen indikaatiivisesta jaosta maakuntien kesken. Etelä- ja Länsi-Suomen maakuntien rahoitus jakautuu rahastoittain seuraavasti (ei sisällä teknistä tukea):

	EAKR, milj. €		ESR, milj. €		Yhteensä
Uusimaa	26,4	13,9 %	24,0	18,9 %	50,4
Pirkanmaa	22,5	11,9 %	19,5	15,4 %	42,0
Varsinais-Suomi	14,1	7,4 %	10,0	7,9 %	24,1
Keski-Suomi	29,8	15,7 %	22,1	17,4 %	51,9
Satakunta	19,1	10,1 %	12,8	10,1 %	31,9
Päijät-Häme	17,9	9,4 %	7,7	6,1 %	25,6
Etelä-Pohjanmaa	14,0	7,4 %	7,3	5,7 %	21,3
Kymenlaakso	16,5	8,7 %	8,6	6,8 %	25,1
Pohjanmaa	8,8	4,6 %	5,3	4,2 %	14,1
Kanta-Häme	7,4	3,9 %	4,8	3,8 %	12,2
Etelä-Karjala	13,1	6,9 %	4,9	3,9 %	18,0
Yhteensä	189,6	100,0 %	127,0	100,0 %	316,6

Etelä- ja Länsi-Suomessa EAKR- ja ESR-rahoituksen suhde vaihtelee maakunnittain EAKR:n osuus alhaisin Uudellamaalla 52% ja korkein Etelä-Karjalassa, 73 % . EU-rahoituksen lisäksi maakuntiin kohdistuu 75 % valtionrahoitusta kansallisesta julkisesta rahoituksesta.

Kuntarahoituksen tarve on 25 % kansallisesta julkisesta rahoituksesta. Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen lukuihin sisältyy kestävän kaupunkikehittämisen rahoitus (EAKR), jota ei käsitellä samassa prosessissa muun alueellisen rahoituksen kanssa. Rahoitus on noin 6,5 milj. € kaupunkia kohden. Rahoituksen piirissä ovat Helsinki, Espoo ja Vantaa sekä Tampereen ja Turun kaupunkiseudut.

Lisäksi Suomessa toteutetaan valtakunnallisia teemoja sekä ESR- että EAKR-rahoituksessa.

5 Yhdennetty alueellinen kehittäminen

5.1. Kansalaistoimijalähtöinen kehittäminen kaupunkialueilla

Kaupunkien kansalaistoimijalähtöisen paikallisen kehittämisen toimet toteutettaisiin osana normaalia rakennerahasto-ohjelman toimeenpanoa hankehakujen kautta. Maakunnan yhteistyöryhmä päättää alueellaan rahoitettavista hankkeista. Hankkeiden hallinto pyritään pitämään mahdollisimman kevyenä esim. kertakorvausmallia (lump sum) hyödyntäen. Hankkeena voitaisiin rahoittaa esimerkiksi paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden toteuttamia yhteisöllisyyttä lisääviä pienhankkeita, paikallisen kehittämisstrategian laatiminen tai paikallisen kehittämiskoordinaattorin palkkaaminen. Paikallista kehittämistä toteutetaan Etelä- ja Länsi-Suomessa ESR:n toimintalinjalla 7, mutta toteutusmallit ja toimintatavat voivat vaihdella eri alueilla.

5.2. Kestävä kaupunkikehittäminen

6AIKA - Avoimen ja ketterät kaupungit on kestävän kaupunkikehityksen strategia, jossa ovat mukana Suomen suurimmat kaupungit, ns. kuutoskaupungit Helsinki, Espoo, Vantaa, Oulu, Tampere ja Turku. Suurimpien kaupunkiseutujen käyttö uusien innovaatioiden kehitysalustana vahvistaa Suomen kilpailukykyä, koska kehitysalusta on riittävän suuri maailmanluokan referenssikohteeksi. Strategian tuloksena syntyvät uudet toimintamallit ovat kaikkien Suomen kaupunkien ja kuntien käytettävissä.

6AIKA -strategian perustana on yhteiskuntakehitys kohti yhteisöllisyyttä, avoimuutta ja saavutettavuutta. Toimiva kaupunkiyhteisö on kaupunkilaisten, yritysten, tutkimus- ja kehitystoimijoiden sekä viranomaisten muodostama kokonaisuus. Yksi tehokkaimmista tavoista synnyttää innovaatioita ja tuottavuuden kasvua ovat eri toimijoiden mukaantulon mahdollistavat avoimet toimintamallit. 6AIKA –strategia luo tilaisuuksia innovatiivisille, pilottiluonteisille kaupunkikehityshankkeille. Älykkäiden palvelujen ekosysteemiä rakennetaan kolmella akselilla, jotka toteuttavat rakennerahasto-ohjelman toimintalinjojen erityistavoitteita sekä TEM:n kaupunkipolitiikan toimenpideohjelman tavoitetta vahvistaa alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta.

6AIKA -Avoimet ja ketterät kaupungit –strategia synnyttää uutta osaamista, liiketoimintaa ja työpaikkoja. Vaikka kaupunkien haasteet ovat samanlaisia, ovat kaupunkiratkaisut vaikea liiketoiminta-alue, koska eri kaupunkien toimintaympäristöt ovat keskenään kovin erilaisia jopa saman maan sisällä. Yhtenäisempi markkinapaikka ja tarpeeksi suuri pilottialue muodostavat maailmanluokan pilottiympäristön. Palvelut voidaan kehittää Suomessa ja täällä saadun osaamisen varassa skaalata maailmalle. Yritykset oppivat prosessit ja saavat työkaluja, joiden avulla palvelujen monistaminen paikalliset olosuhteet huomioiden on sujuvampaa.

Koska Avoimet ja ketterät kaupungit on toimialariippumaton innovaatio-ohjelma, se tarjoaa uusia mahdollisuuksia esimerkiksi ICT-taloille, paikkatietopalveluyrityksille, turvallisuusalalle, liikennepalvelujen kehittäjille, tunnistin- ja anturiteknologioiden kehittäjille, clean- ja greentech –ratkaisujen toimittajille, media-alalle ja luoville toimialoille sekä eri palvelusektoreille.

Kuutoskaupungit ovat Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan keskuksia. Ohjelma tuo paljon hyötyjä korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille. Konkreettiset testausympäristöt mahdollistavat uusien ratkaisujen kehittämisen ja testaamisen todellisissa käyttöympäristöissä ja –tilanteissa. Kaupunkien avaama ajantasainen tieto ja rajapinnat ovat arvokasta pääomaa. Mm. nopeasti kehittyvät big data-, cloud computing- ja data mining –tutkimusalueet hyötyvät paremmin saatavilla olevasta ja avoimesta kaupunkitiedosta. IT-alan ja eri toimialojen yhteistyö tuo tärkeää monialaisuutta tutkimustyöhön.

Ratkaisujen tueksi ja työn onnistumisen arvioimiseksi kootaan pitkäjänteistä ja kattavaa tutkimusdataa eri toimenpiteiden vaikutuksista.

6AIKA - prioriteetit

Prioriteetti 1: Avoimet innovaatioalustat

Innovaatioalustat ovat toiminnallisia kokonaisuuksia, joissa kaupunkiyhteisö yhdessä synnyttää uusia ratkaisuja ja uutta liiketoimintaa. Paikka, tuotteistetut prosessit ja ihmiset yhdistyvät arvoa luovaksi toiminnaksi. 6AIKA –strategiassa kaupungit mahdollistavat uusien tuotteiden ja palveluiden luomisen ja testaamisen todellisissa kaupunkiympäristöissä mm. living lab –työkalujen ja uudenlaisten hankintaprosessien avulla. Avoimet innovaatioalustat ovat rakennerahasto-ohjelman TL 2 erityistavoitteiden mukaisia t&k&i –keskittymiä. Älykkäämmät kaupungit ovat myös uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehitysympäristöjä.

Prioriteetti 2: Avoin data ja rajapinnat

Kaupungit tuottavat valtavasti arvokasta tietoa: paikkatietoa, ympäristötietoa, liikennetietoa, tilastoja, taloustietoja yms. Yritykset voivat hyödyntää tätä toimintaympäristötietoa liiketoiminnassaan. 6AIKA –strategiassa kaupungit avaavat tietovarantojaan yhteensopivaksi ja yhteisistä julkaisukanavista saatavaksi avoimeksi dataksi. Kuuden kaupungin kokonaisuus on yrityksille erinomainen testiympäristö ja markkina. Työ vahvistaa pk-yritysten innovaatiotoimintaa rakennerahasto-ohjelman (TL 2 EAKR) erityistavoitteiden mukaisesti, sekä eri käyttäjäryhmien palveluita (rakennerahasto-ohjelma TL4 ESR). Avoin toimintaympäristötieto tukee myös uusiutuvan energian ja energiatehokkaiden ratkaisujen kehittämistä.

Prioriteetti 3: Avoin osallisuus

Hallinnon läpinäkyvyys ja palvelujen saavutettavuus vähentävät segregatiota. 6AIKA –strategiassa kehitetään avoimia ja sujuvia monikanavaisia asiakaspalveluprosesseja ja -järjestelmiä. Esimerkkejä ovat kunta- ja hallintorajoja ylittävät, useita eri viranomaistahoja yhdistävät ja sujuvoittavat työllistymistä tukevat palvelut sekä koulutuksen nivelvaiheita sujuvoittavat palvelut. Uudet avoimet ratkaisut mahdollistavat yritysten palveluinnovaatiot (rakennerahasto-ohjelma TL2 EAKR), tukevat nuorten ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä (rakennerahasto-ohjelma TL3 ESR) sekä parantavat (rakennerahasto-ohjelma TL4 ESR) eri väestöryhmien palveluita siirtymävaiheissa.

6AIKA –strategian toteutus, hallinnointi ja rahoitus

6AIKA -strategian hallinnointi tukee kaupunkien joustavaa yhteistyötä. Päätaavoitteena on uusien innovatiivisten ratkaisujen nopea kehittäminen ja levittäminen. Toteutuksesta sovitaan kaupunkien välisessä konsortiosopimuksessa. Työ tapahtuu mahdollisimman lähellä palveluntuottajia ja kaupunkilaisia.

Strategialla on tehokas toiminnallinen koordinointi, joka toteutetaan osahankkeena. Yksi keskeisistä tavoitteista on saattaa eri kaupungeissa kehitetyt toimivat työkalut ja käytännöt tehokkaasti muiden kaupunkien käyttöön, joten viestintään sekä tiedon, kokemusten ja osaamisen vaihtoon kiinnitetään erityistä huomiota. Kokemuksia, oppeja ja parhaita käytäntöjä kerätään avoimeen osaamispankkiin, jossa analysoidaan myös hankkeiden haasteita ja sudenkuoppia. Tietoa ja kokemuksia jaetaan myös yhteisissä tapahtumissa. Myös henkilövaihto- ja yhteistyömallit ovat käytössä.

Yhteistyöllä haetaan suuruuden ekonomiaa. Kaupunkien sisäisen ja kaupunkien välisen yhteistyön avulla kaupunkiyhteisöt saavat tehokkaasti, nopeasti ja joustavasti käyttöönsä uusimmat ja kätevimmat työkalut ja käytännöt. Toiminta-ympäristöjä pyritään yhtenäistämään niin, että Turussa kehitetty palvelu toimii myös Oulussa – tai Pariisissa.

Kaupunki-innovaatiot kehittyvät nopeasti, ja toimintaympäristön muutoksia on vaikea ennustaa. Avoimet ja ketterät kaupungit -strategiaa toteutetaan käytännöllisten pilottien avulla. Hankkeiden toteutustapa on vaihteellinen siten, että toimivaksi havaitut mallit voidaan ottaa laajempaan tuotantokäyttöön. Kaupungit valitsevat toimenpiteisiin yhteisiä painopistealueita siten, että kaikissa hankkeissa on mukana kaksi tai useampia kaupunkeja. Eri kaupungeissa toteutettuja, toimiviksi havaittuja ratkaisuja monistetaan muihin kaupunkeihin. Hyviä käytäntöjä on mahdollisuus laajentaa ja jatkokehittää aluekehitysrahaston toimintalinjojen rahoituksella pilottivaiheen jälkeen.

Johtoryhmä ja ohjausryhmä

6AIKA –strategiaa toteuttavat kuusi suurinta kaupunkia ja niiden edustajat päättävät johtoryhmässä rahoitettavista hankkeista, niiden käynnistämisestä sekä päättämisestä. Johtoryhmä on strategian ylin päätöksentekijä, joka päättää tavoitteista, päälinjoista ja budjetista. Strategian johtaja ja ohjausryhmä valmistelevat johtoryhmälle päätettävät asiat. Johtoryhmään voidaan kutsua rahoittajatahojen edustajia sekä muita asiantuntijoita. Johtoryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan. Johtoryhmä raportoi kuutoskaupunkien kaupunginjohtajille.

Strategian ylin valmisteleva elin on kaupunkien yhteinen ohjausryhmä, jossa on mukana myös tutkimus- ja yliopistokentän sekä yritysten asiantuntijoita. Ohjausryhmä päättää strategian operatiivisesta toteutuksesta johtoryhmän päätösten mukaisesti. Ohjausryhmä vastaa hankkeiden hakuprosesseista, valmistelee johtoryhmälle esitykset toteutettavista toimenpiteistä, seuraa työn etenemistä ja auttaa ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Ohjausryhmä voi perustaa työnsä tueksi operatiivisia suunnitteluryhmiä valmistelemaan toimenpiteitä tai muita strategian toteutukseen liittyviä asioita.

Rahoitus

Perusrahoituksena kestävän kaupunkikehittämisen ITI –rahoitus (EAKR) on 5 % koko Suomen EAKR rahoituksesta (EAKR-asetus artikla 7). Koko strategian indikaattivinen budjetti ohjelman toteutusajalle 2014–2020 on 79,2 miljoonaa euroa, josta EAKR:n osuus 50 %, valtion osuus 17 % ja kaupunkien osuus 33 %. Tämän lisäksi tulevat ESR toimet, jonka kehyksestä päättää kunkin alueen maakunnan yhteistyöryhmä.

5.3. Yhdennetyt alueelliset investoinnit (ITI)

Suomelle ollaan laatimassa kansallista biotalousstrategiaa. Sen tavoitteena on saada aikaan uutta ja kansainvälistä liiketoimintaa sekä parantaa työllisyyttä ja ihmisten hyvinvointia. Suomessa on runsaasti biotalouteen liittyvää toimintaa, jolle on asetettava kehittämisen painopisteet ja suunnattava tutkimus- ja kehittämisrahoitusta. Näin voidaan luoda edellytyksiä uudelle liiketoiminnalle sekä varmistaa osaaminen ja kehittää alan koulutusohjelmia monialaisella yhteistyöllä.

Biotalous on uusiutuvien luonnonvarojen kestävää hoitoa sekä käyttöä ja niistä valmistettujen tuotteiden ja palvelujen tuotantoa sekä biologisten ja teknisten menetelmien (bioteknologia) käyttöä

tuotannossa ja luonnon voimavarojen hyödyntämistä laajasti hyvinvoinnin lähteenä. Biotalous tavoitekuvaan kaikki tuotannon sivuvirrat joko hyödynnetään tai ne palaavat haitattomina osaksi luonnon kiertoja. Jatkossa biotalous tulee nähdä entistä laajempaan ja moniulotteisempaan mahdollisuutena, jossa luonnonvarojen hyödynnetään biologisia prosesseja soveltaen kestäväällä tavalla. Sen sovellusalueet voivat kattaa koko yhteiskunnan mukaan lukien energian, materiaalin, elintarvikkeiden ja terveystalouden tuotannon.

Maailmalla on kysyntää ratkaisuille, joilla voidaan vastata ihmiskunnan suuriin haasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen niukkuuteen. Suomi erottautuu globaaleilla markkinoilla biotalouden ja ympäristötekniikan menestyvänä osajana ja kestävien ratkaisujen tuottajana. Ratkaisut voivat olla tuotteita, palveluita, prosesseja tai uusia toimintamalleja. Näiden ratkaisujen avulla luodaan kestävä kasvua, hyvinvointia ja uusia työpaikkoja. Biotalous on Etelä- ja Länsi-Suomelle suuri mahdollisuus, sillä meillä on merkittävät uusiutuvat luonnonvarat ja erinomaista uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttöön tarvittavaa osaamista, vahva osaamis pohja esim. kone – ja laitevalmistuksessa, sopiva teollinen pohja ja infrastruktuuri sekä kehittynyt ympäristönsuojelun taso. Biotalous sopii hyvin alueiden tarpeista kumpuavan yhteisen strategian (=ITI) teemaksi, koska biotalouden ratkaisut ovat lähes aina hajautettuja, paikallisia ja alueellisia vahvuuksia ja resursseja hyödyntäviä.

Kansallinen biotalousstrategia pitää jalkauttaa myös aluetasolle. Etelä- ja Länsi-Suomella on biotalouden ja ympäristötekniikan alalla paljon vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Biotalous ja ympäristötekniikan ITIn tavoitteena on hyödyntää Etelä- ja Länsi-Suomen huippuosaamista ja uusiutuvia luonnonvarojen optimaalisella tavalla sekä tunnistaa ja koota biotalouteen liittyviä T&K&I-resursseja Etelä- ja Länsi-Suomen alueilla ja suunnata resursseja yritysten toimintaedellytysten kehittämiseksi. Kansainvälinen yhteistyö T&K&I-toiminnassa ja yritysverkostoissa on yksi ITI:n lähtökohdista ja päätavoitteista. Tämän kautta avautuu myös mahdollisuuksia kansainvälisten rahoitusinstrumenttien (esim. Horizon 2020, Interreg) nykyistä tehokkaampaan hyödyntämiseen.

Biotalous INKA-ohjelmassa ovat mukana Seinäjoen ja Jyväskylän kaupunkiseudut. Biotalous-INKA:ssa keskitytään metsä- ja peltobiotalous kehittämiseen. Tarvittaessa hankkeita linkitetään koko ELSA-alueen laajuisesti rakennerahasto-ohjelman puitteissa.

Etelä- ja Länsi-Suomen alueella toteutetaan ohjelmakauden 2014 - 2020 aikana 2 – 3 biotalouteen ja ympäristötekniikkaan keskittyvää monirahastoista (EAKR, ESR ja maaseuturahasto) teemahakua, joihin mukana olevat maakunnat varaavat tarvittavat rakennerahastoresurssit ko. vuosina maakunnan yhteistyöasiakirjoissa. ITIn strategisia linjauksia ja teemahakua valmistelemaan perustetaan vuoden 2014 aikana monirahastoinen työryhmä. Ensimmäinen hakukierros toteutetaan vuonna 2015.

Biotalous ja ympäristötekniikan ITI:n toiminta-alue muodostuu 7 - 9 maakunnasta (mukana ainakin Etelä-Karjala, Kanta-Häme, Kymenlaakso, Pirkanmaa, Päijät-Häme, Uusimaa ja Varsinais-Suomi).

5.4. EU:n Itämeren alueen strategia

EU:ssa vuonna 2009 hyväksytty EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) ei tuonut mukanaan uusia merkittäviä rahoitusinstrumentteja, vaan tavoitteena oli tehostaa olemassa olevien EU:n rahoitusvälineiden käyttöä strategian toimeenpanon edistämiseksi. Käytännössä aiemmin suunniteltujen kansallisten rakennerahasto-ohjelmien uudelleensuuntaaminen kesken

ohjelmakauden 2007 – 2013 osoittautui haasteelliseksi. Suomen neljästä EAKR-toimenpideohjelmasta vain Etelä-Suomen ohjelmassa on pystytty merkittävämmässä määrin suuntaamaan rahoitusta EU:n Itämeren alueen strategiaa tukeviin hankkeisiin. Lähes 30% Etelä-Suomen EAKR-ohjelman rahoituksesta on kohdistunut Itämeri-strategiaa tukeviin hankkeisiin, kun vastaava osuus muilla suuralueilla vaihtelee noin 5 – 10%:n tuntumassa (tilanne 10/2012). Tärkeimmät strategian painopistealueet (PA), joihin rahoitusta on ohjelmakaudella 2007 – 2013 suunnattu ovat

- o ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen (PA 5)
- o alueen tutkimus- ja innovaatiomahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen (PA 7)
- o Itämeren alueen vetovoimaisuuden säilyttäminen ja vahvistaminen erityisesti koulutuksen ja nuorison, matkailun, kulttuurin ja terveydenhuollon aloilla (PA 12).

Kuluvalla ohjelmakaudella Suomi on myös ollut aktiivisesti mukana ESR:n Itämeri-verkoston toiminnassa. Verkoston tavoitteena on lisätä Itämeren alueen yhteistyötä sekä linkittää Euroopan sosiaalirahaston toimintaa paremmin EU:n Itämeren alueen strategiaan.

Komissio antoi keväällä 2012 tiedonannon EU:n Itämeren alueen strategiaan liittyen. Tiedonannossa esitetään strategialle aiemman neljän pilarin sijaan kolmea yleistavoitetta:

- 1) meren pelastaminen,
- 2) alueen yhdistäminen ja
- 3) vaurauden ja hyvinvoinnin lisääminen.

Näiden tavoitteiden saavuttamista aiotaan myös ryhtyä seuraamaan aiempaa suunnitelmallisemmin mm. indikaattoreiden avulla. Tiedonannossa tuodaan esille myös mm. hallintoa, rahoitusta, viestintää sekä EU:n ulkopuolisten alueiden roolia koskevia seikkoja. Komissio nostaa lisäksi vahvasti esille alueiden ja paikallistason toimijoiden osallistumisen ja sitoutumisen tärkeyden strategian toteutuksessa.

Keskeinen tulevan ohjelmakauden valmistelua EU-tasolta ohjaava periaate on älykäs erikoistuminen (Smart Specialization). Se tarkoittaa alueiden omien vahvuuksien tunnistamista ja niiden systemaattista vahvistamista riittävän kriittisen massan saavuttamiseksi. Kriittisen massan saavuttaminen keskeisillä innovaatiotoiminnan aloilla on komission keskeinen tavoite erityisesti Suomen kaltaisessa pienessä jäsenmaassa. Tämän vuoksi älykkäässä erikoistumisessa hyödynnetään oman alueen (maakunnan/Etelä- ja Länsi-Suomen) mutta myös Itämeren makroalueen monimuotoisuutta ja pyritään tehostamaan sekä yksittäisten alueiden kehittämistä että alueiden välistä yhteistyötä kaikilla tasoilla. Jotta Etelä- ja Länsi-Suomen osaamis- ja innovaatiokeskittymiä voitaisiin edelleen kehittää ja vahvistaa, tulee rakennerahastovaroin voida tukea niiden yhteistyötä muiden Itämeren alueen toimijoiden kanssa. Tämä edellyttää rakennerahastovarojen tehokkaan hyödyntämisen lisäksi sitä, että tehostetaan työnjakoa ja yhteistyötä Euroopan alueellisen yhteistyön (EAY) ohjelmien ja toimenpiteiden kanssa sekä selvitetään yhteistyömahdollisuuksia myös alueellisten toimijoiden kesken Suomessa ja laajemmin Itämeren alueella.

Etelä- ja Länsi-Suomen rakennerahastokauden 2014 – 2020 alueellisen suunnitelman päätavoite on lisätä alueen kilpailukykyä ja työllisyyttä. Itämeren alueen taloudellinen merkitys ja potentiaali Etelä- ja Länsi-Suomen kehittymiselle on erittäin suuri, koska Itämeren rantavaltiot hallitsevat noin 15%:a maailmankaupasta. Alueellisen suunnitelman näkökulmasta keskeisin EU:n Itämeren alueen tavoite on vaurauden ja hyvinvoinnin lisääminen ja tätä tukevia toimia tullaan rahoittamaan

erityisesti toimintalinjoilla 2 ja 1. Clean tech –alan nousu yhdeksi uudeksi talouden veturiksi tulee vahvistamaan yrityselämän ja tutkijoiden yhteistyötä Itämeren alueella ja tässä suhteessa myös toimintalinja 3 voi toimia merkittävänä rahoituslähteenä. Koska monet Itämeren alueen maat (erityisesti Baltian maat ja Pohjoismaat) ovat resurssiltaan pieniä suhteessa moniin kilpailijamaihin, on kriittisen massan kasvattaminen niin yritysten kuin T&K-toimijoiden yhteistyön avulla ensiarvoisen tärkeää. Tässä suhteessa EU:n Itämeren alueen strategian linjaukset ohjaavat hanketoimintaa oikeaan suuntaan: yhteistyötä talouden avainsektoreilla ja -klustereissa tarvitaan Itämeren alueen maiden kesken ja laajemmassa kansainvälisessä kontekstissa.

Itämeren tilan kohentamiseen liittyviä toimia voitaneen pienessä mittakaavassa rahoittaa toimintalinjalla 2 (investointiprioriteetti 2 ympäristön korkea laatu ja luonnonvarojen kestävä käyttö), mutta varsinainen ohjelman panos Itämeren tilan parantamiseen voi tulla epäsuoremmin T&K&I -toiminnan kautta toimintalinjalla 2 sekä yritystoiminnan kehittämisen kautta toimintalinjalla 1.

Logistiikkaan liittyvät infrastruktuuri-investoinnit eivät ole mahdollisia kehittyneimmillä alueilla. Etelä- ja Länsi-Suomen alueellisen suunnitelman mahdollinen panos EU:n Itämeren alueen yhdistämiseen voi kuitenkin tulla T&K&I -toiminnan myötä. Tällä sektorilla voidaan rakennerahastovaroilla esimerkiksi kehittää älykkäitä liikenne- tai energiaratkaisuja tukevia järjestelmäinnovaatioita.

ESR-rahoituksen puitteissa on mahdollista tiivistää alueen oppilaitosten: korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen rajat ylittävää yhteistyötä. Itämeren maat ovat korkean koulutuksen maita. Kansainvälistymisen lisääntyessä oppilaitosten yhteistyötä olisi mahdollista kehittää nykyisestä oppilasvaihdosta opintojen hyväksiluvun suuntaan, jolloin tutkintojen kansainvälistyminen olisi nykyistä useammalle arkipäivää.

Itämeren maissa on myös työvoimapulaa – ja työvoima nykyisellään liikkuukin maasta toiseen. Työvoiman liikkumisen esteitä voidaan helpottaa neuvonnalla ja koulutuksella, joka voi ulottua myös vastaanottavan maan yritysten henkilöstön koulutukseen. Yritysten kansainvälistyessä monikulttuurisuusosaamiselle on myös tarvetta.

6 Koordinaatio

Euroopan aluekehitysrahaston, Euroopan sosiaalirahaston, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston, Euroopan meri- ja kalatalousrahaston sekä kansallisten rahoitusvälineiden kesken pyritään rahoitettavien toimien täydentävyyteen. Usein hankkeet sisältävät elementtejä, jotka soveltuvat useamman rahoitusvälineen kautta rahoitettavaksi. Näissä tapauksissa rahoitusohjelma valitaan pääsääntöisesti hankkeen ensisijaisen tavoitteen ja toiminnan mukaisesti pyrkien tuloksellisiin rahoituskokonaisuuksiin.

Keskushallinnon tasolla Euroopan rakenne- ja investointirahastojen (ERI-rahastojen) koordinoinnista ja yhteensovittamisesta vastaavat alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta (ARNE) ja ohjelmien seurantakomiteat sekä niiden sihteeristöt. Toimintaa johtaa työ- ja elinkeinoministeriö tiiviissä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa.

Tämän Etelä- ja Länsi-Suomen alueellisen suunnitelman valmistelusta on vastannut Päijät-Hämeen liitto (varalla Pirkanmaan liitto) yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden ohjelman toteuttamiseen osallistuvien yhteisöjen kanssa. Ohjelmaa koordinoivina maakunnan

liittoina toimivat Uudenmaan liitto Etelä-Suomessa ja Pirkanmaan liitto Länsi-Suomessa. Etelä- ja Länsi-Suomessa rakennerahastoihin erikoistuneina ELY-keskuksina (RR-ELYinä) ja siten välittävänä toimieliminä toimivat Hämeen ELY-keskus Etelä-Suomessa ja Keski-Suomen ELY-keskus Länsi-Suomessa. Maakunnan liittojen ja ELY-keskusten välisestä yhteistyöstä ja koordinaatiosta vastaa alueellisen suunnitelman valmistelua varten perustetun ELSA 2014+ -työryhmän pohjalta muodostettava ELSA-alueen koordinaatioryhmä. Koordinaatioryhmän tehtävänä on seurata, koordinoita ja sovittaa yhteen rakennerahastojen toimeenpanoa Etelä- ja Länsi-Suomen alueella (ml. alueelliset ja valtakunnalliset toimet) sekä tehdä ehdotuksia Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman seurantakomitean sihteeristölle. Koordinaatioryhmän puheenjohtajana toimii vuorovuosin Etelä-Suomen maakuntien liittouman pj-maakunta ja Länsi-Suomen Allianssin pj-maakunta.

Maakunnan liitot vastaavat alueensa strategisen kehittämisen kokonaisuudesta ja vastaavat mm. maakunnan yleisestä kehittämisestä yhteistyössä alueen kehittämiseen osallistuvien tahojen kanssa. Maakuntatasolla rahastojen ja ohjelmien strategisen tason yhteensovitus tapahtuu maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR). MYR hyväksyy maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman, jolla suunnataan maakuntaan osoitettua rakennerahastojen rahoitusta sekä muuta alueen kehittämiseen vaikuttavaa rahoitusta. Toimenpiteiden käytännön yhteensovittaminen tehdään nelivuotiskausittain laadittavassa maakuntaohjelmassa, joka sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kuvauksen maakunnan kehittämisen kannalta keskeisistä hankkeista ja muista olennaisista toimenpiteistä. Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma sisältää keskeisiä maakuntaohjelmaa toteuttavia hanke- ja toimenpide-esityksiä sekä kuvaukset niitä koskevista yhteistyösopimuksista, kannanoton rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisiin teemoihin kuuluvista hankehauista ja –suunnitelmista ja alueen osallistumisesta niihin sekä painopisteet, joihin kansallista ja EU:n rahoitusta kohdennetaan.

MYR:llä on tukea myöntävien viranomaisten edustajista koostuva sihteeristö. Sihteeristön tehtävänä on hoitaa MYR:n asioiden valmistelu-, esittely- ja täytäntöönpanotehtäviä. Lisäksi se seuraa ja yhteen sovittaa kansallisten sekä rakennerahasto-ohjelmien, maaseuturahaston ja meri- ja kalatalousrahaston hankkeita ja raportoi niistä MYR:lle.

Valtakunnallisten ja alueellisten toimien koordinaatio hoidetaan myöhemmin sovittavalla tavalla.

7 Horisontaaliset periaatteet

7.1. Kestävä kehitys

Rakennerahastoja koskevan yleisasetuksen mukaan kestävä kehitys on yksi keskeisistä rakennerahastotoimintaa ohjaavista periaatteista. Periaate edellyttää ympäristönäkökulman sisällyttämistä ohjelmatyöhön sen eri vaiheissa. Tavoitteena on varmistaa, että toiminta tukee yhteisön kestävän kehityksen sosiaalisten, ekologisten, kulttuuristen ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamista ja että kokonaisvaikutukset ympäristöön, ilmastoon ja ihmisten hyvinvointiin ovat myönteisiä.

Eurooppa 2020 -strategiassa kestävä kasvu on ymmärretty resurssitehokkaamman, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden edistämiseksi. Priorisoituja asiakokonaisuuksia ovat EU:n ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttaminen sekä siirtyminen kohti resurssitehokkaampaa taloutta. Keskeisenä toimenpiteenä on edistää energia- ja materiaalitehokkuutta sekä lisätä uusiutuvien energialähteiden käyttöä.

Näiden ohella jäsenvaltiot ja komissio varmistavat, että kumppanuussopimuksen ja ohjelman valmistelussa ja täytäntöönpanossa otetaan huomioon mm. ympäristön suojelua koskevat vaatimukset ja ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen (yleisasetus artikla 8).

Toimintalinjan 1 myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että pk-yritysten ympäristöosaamisen ja -vastuullisuuden tasoa nostetaan liittyen mm. materiaali- ja energiatehokkuuteen sekä puhtaisiin teknologioihin ja kevennettyihin ympäristöjärjestelmiin. Merkittävää on myös, missä määrin rahoitettavia hankkeita valittaessa priorisoidaan vähähiilisuuden tavoitteita edistäviä hankkeita sekä miten luonnonvaroja (esim. metsät, turve, merihiekka) hyödyntävässä elinkeinotoiminnassa huomioidaan toiminnan ympäristövaikutukset, mm. luonnon monimuotoisuus ja erilaisten intressien yhteensovittaminen ekologisesti kestäväällä tavalla.

Toimintalinjan 2 myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, missä määrin hankkeiden valinnassa priorisoidaan kohdennusta 3 Ympäristön korkea laatu ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Toisaalta ko. kohdennukseen ei sisällä konkreettisia ympäristön tilaa parantavia toimenpiteitä (pl. mahdolliset yritysten ja tutkimus- ja oppilaitosten pilottihankkeet) siitä näkökulmasta, että ympäristön hyvä tila nähtäisiin aluekehityksen ja erityisesti elinkeinotoiminnan keskeisenä toimintaedellytyksenä (esim. vesienhoito / matkailu, elintarvikkeet).

Suomi on sitoutunut käyttämään 25% EAKR-varoista vähähiilisen talouden edistämiseen. Siihen liittyvien toimenpiteiden toteutuksessa on keskeistä, että luonnonvaroja (maa, kallioperä, merihiekka, suot / turve, metsät, vesistöt) käytetään ekologisesti kestäväällä tavalla säilyttäen luonnon monimuotoisuus sekä sopeuttaen ihmisen toiminta hyödynnettäviin luonnonvaroihin ja luonnon sietokykyyn. Avainasemassa ovat kestävien elintapojen omaksuminen, teknologian kehittäminen ja ympäristöosaamisen lisääminen sekä luonnonvarojen käytön suunnittelu ja ohjaus.

ESR-toimintalinjojen myönteisten ympäristövaikutusten kannalta on olennaista, että hankkeita valitessa huomioidaan toimintalinjan yhteydet EAKR -toimintalinjojen kanssa (sosiaaliset vaikutukset) ja että ympäristöosaaminen ja -vastuullisuus sisällytetään osaamisen ja ammattitaidon kehittämiseen kattavasti (ekologiset ja kulttuuriset vaikutukset). Lisäksi myönteisten olennaista on, että kohderyhmät tavoitetaan mahdollisimman kattavasti (sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset). Myönteisten ekologisten ja kulttuuristen vaikutusten kannalta on olennaista se, missä määrin priorisoidaan hankkeita, jotka sisältävät lähiympäristön, kulttuuriympäristöjen ja maiseman tilan parantamiseen tähtäviä toimenpiteitä

7.2. Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten samanarvoisuutta erilaisuudesta huolimatta. Ohjelman tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja edistää kaikkien oikeutta osallistua, kehittyä ja saada palveluita. Ohjelmassa ihmisten erilaisuuteen perustuva monimuotoisuus nähdään hyödynnettävissä olevana voimavarana. Innovatiivinen, selviytyvä ja joustava yhteiskunta edellyttää kaikkien osallistumista.

Syrjinnän tunnistaminen on perusedellytys yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Ohjelmassa huomioidaan, että ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ohjelman suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa lähtökohtana on, että toiminnan laatu paranee, kun ihmisten erilaisuus otetaan huomioon.

Ohjelman valmistelun aikana tehdään samanaikaisesti suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointi (sova), joka tarjoaa tietoa ohjelman vaikutuksista kohdentuen eri ryhmiin. Ohjelmaa on mahdollista tarkistaa, mikäli arviointi ja palaute sitä edellyttävät.

Ohjelman toteutukseen ja suunnitteluun liittyvät menettelyt varmistavat syrjimättömyyden huomioon ottamisen ohjelmaa toteutettaessa. Tämä tulee näkymään ohjelman hallinto- ja toimeenpanojärjestelmässä, ohjelman arvioinnin ohjeissa ja menettelyissä sekä hankkeiden haku- ja arviointilomakkeissa ja -prosesseissa.

Sisällöllisesti syrjimättömyyttä edistetään ohjelmassa monin tavoin. EAKR-rahaston puolella on esimerkiksi mahdollista tukea naisten ja erityisryhmien yrittäjyyttä. Toimivat rakenteet parantavat kaikkien ryhmien osallisuutta. Ohjelmassa on mahdollista kehittää toimivia joukkoliikenne- ja palveluratkaisuja, jolloin erityisryhmien tarpeet huomioon ottavalla kehittämistoiminnalla on mahdollista parantaa esimerkiksi vanhusten, lasten ja nuorten sekä vammaisten osallisuutta.

ESR-rahaston tuettavassa toiminnassa kiinnitetään erityistä huomiota sukupuolten tasa-arvoon, maahanmuuttajien asemaan sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Ohjelma mahdollistaa sellaisen työelämän ja osaamisen kehittämistoiminnan, joka ottaa huomioon maahanmuuttajien ja muiden erityisryhmien tilanteen. Esimerkiksi työnantajia voidaan kouluttaa ottamaan huomioon entistä paremmin maahanmuuttaja tai vammaisen työntekijänä. Myös erilaiset syrjäytymisen ehkäisytoimet edistävät eri ryhmien asemaa.

7.3. Sukupuolten tasa-arvo

Rakennerahastoja koskevan yleisasetusehdotuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on pyrittävä edelleen naisten ja miesten tasa-arvoon ja toteutettava tarvittavat toimet, joilla estetään syrjintä ja varmistetaan tasa-arvon toteutuminen ohjelman kaikissa vaiheissa valmistelusta arviointiin. ESR-asetusehdotuksen 7 artikla tuo esiin sukupuolten tasa-arvon edistämisen kaksoisstrategian. Asetuksessa mainitaan valtavirtaistaminen ja mm. sellaiset erityistoimet, joilla lisätään naisten kestävää osallistumista työelämään ja siellä etenemistä sekä edistetään naisten ja miesten työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista. Tasa-arvolaki (1986/609) velvoittaa viranomaisia sukupuolinäkökulman ja tasa-arvon valtavirtaistamiseen kaikessa viranomaistoiminnassa, myös erilaisten suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa.

Kaikilla ihmisillä on oikeus hyvään elämään, kohtuulliseen toimeentuloon ja osallisuuteen. Jotta tämä tavoite toteutuu sekä naisten että miesten osalta, tulee sukupuolen merkitys ottaa huomioon, kun yhteiskunnan eri toiminta-alueita kehitetään. Ohjelman tavoitteena on sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa että poistaa sukupuolisyryntää.

Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen kannalta keskeisiä ongelmia Suomessa ovat jyrkästi sukupuolen mukaan jakautuneet koulutus- ja työmarkkinat sekä sukupuolten väliset palkkaerot. Erityisesti ESR-rahastosta tuetaan toimintaa, joka tähtää näiden ongelmien vähentämiseen.

Ohjelman toimeenpanossa toteutetaan sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi EU:n kaksoisstrategiaa: 1) Tasa-arvoa edistetään tasa-arvoprojekteilla, joiden päätavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. 2) Tasa-arvoa edistetään valtavirtaistamalla (integroimalla) sukupuolinäkökulma kaikkien projektien ja ohjelman toimintaan kaikissa vaiheissa. Tämä edellyttää aina toimintaympäristön, tilanteen ja ratkaistavan ongelman analyysia sukupuolinäkökulmasta. Tähän analyysiin tarvitaan sekä laadullista että määrällistä tietoa sukupuolen merkityksestä toiminnan kohteena olevassa asiassa, kuten työllisyyden edistämisessä tai yrittäjyydessä. Tarkoituksena on, että projektien toiminnassa otetaan sukupuolen merkitys tietoisesti huomioon ja edistetään sukupuolten tasa-arvoa.

Sukupuolinäkökulma tarkoittaa sitä, miten jokin asia, tavoite tai toimenpide vaikuttaa eri sukupuolten asemaan, työllisyyteen, toimeentuloon ja osallisuuteen. Eri sukupuolten asemaa voidaan tarkastella sekä naisten että miesten kannalta ja huomioiden sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun sekä yhdenvertaisuuteen liittyvät kysymykset. Asiaa sukupuolinäkökulmasta tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota myös siihen, minkälaisia käsityksiä sukupuoliin liitetään eri tilanteissa ja miten nämä käsitykset vaikuttavat tasa-arvon toteutumiseen. Tarkastelu sukupuolinäkökulmasta tuo esiin huomioon otettavia asioita ja tasa-arvon kehittämiskohteita. Sukupuolinäkökulman huomioiminen projekteissa parantaa projektin tarvelähtöisyyttä, laatua ja vaikuttavuutta.

Jokaisessa projektissa on selvitettävä, onko sukupuolinäkökulmalla merkitystä kyseisessä projektissa. Tämä tarkoittaa, että kaikissa hankkeissa tulee tehdä tietoon perustuva arviointi sukupuolinäkökulman merkityksestä projektille. Pääsääntöisesti sukupuolinäkökulmalla on merkitystä. Toimintaympäristön ja ratkaistavan ongelman analysointi sukupuolinäkökulmasta on arvioinnin lähtökohta. Projektin lähtötilanteen arvioinnissa tulee hyödyntää laadullista ja määrällistä tietoa, jonka avulla voidaan analysoida sukupuolen merkitystä toiminnan kohteena olevassa asiassa. Vasta sen jälkeen, kun sukupuolinäkökulman merkitystä on tietoon pohjautuen arvioitu, voidaan päätyä siihen, ettei sukupuolinäkökulmaa tarvitse ottaa projektissa tietoisesti huomioon. Asia tulee perustella selkeästi.

ESR-hankkeissa sukupuolinäkökulmalla on säännönmukaisesti merkitystä, koska niiden toimenpiteet ja vaikutukset pääsääntöisesti kohdistuvat ihmisiin. Jos on havaittu, että projektissa on sukupuolella merkitystä, sukupuolinäkökulma tulee huomioida läpi projektin koko elinkaaren.

8 Harvaa asuttujen ja saaristoalueiden erityistoimet

Suomi on luonteeltaan hyvin maaseutumainen maa ja myös maaseutualueilla on tärkeä rooli aluekehittämisen kokonaisuudessa. Etelä- ja Länsi-Suomi on varsin kaupungistunutta aluetta, mutta siellä on myös monenlaista maaseutua: kaupunkien läheisestä harvaan asuttuun maaseutuun. Monet aluekehityksen ongelmat ja mahdollisuudet keskittyvät kaupunkeihin, etenkin suurimpiin kaupunkeihin. Rakennerahastotoiminta huomioi tämän hyvin, keskittyhän niiden rahoituksesta suurin osa juuri kaupunkiseuduille. On kuitenkin tärkeää pitää huolta siitä, että sekä naiset että miehet voivat maaseudulla hyvin ja ovat tasavertaisessa asemassa muihin verrattuna sekä, että maaseudulla on edellytykset olla elinvoimainen ja kilpailukykyinen asumisen, työskentelyn, lomailun ja vapaa-ajan vieton ympäristö. Rakennerahastojen ja maaseutuohjelman

yhteistyöhön kiinnitetään erityistä huomiota. Rakennerahastoilla voidaan vahvistaa maaseutualueiden innovaatioperustaa ja lisätä yhteyksiä kaupunkien innovaatiokeskittyymiin. Innovaatioalustat voivat toimia toimintamallina myös maaseudulla. Rakennerahastoja aiotaan käyttää myös maaseudun kehittämiseen hyvässä yhteistyössä maaseutuohjelman kanssa.

Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalla on Etelä- ja Länsi-Suomen ohjelma-alueella erityisasema. Suomen EU:n liittymissopimuksessa on annettu pohjoisen, erittäin harvaan asutun alueen status Pohjois- ja Itä-Suomen NUTS 2 - alueiden lisäksi Saarijärven-Viitasaaren seutukunnalle. Seutukunta kattaa 5 % Etelä- ja Länsi-Suomen pinta-alasta ja 0,8 % väestöstä. Suuria haasteita alueelle tuovat harva asutus, pitkät ja vaikeakulkuiset etäisyydet kasvukeskuksiin ja Euroopan markkinoille, väestön voimakas ikääntyminen sekä työikäisen väestön vähentyminen.

Rakennerahastovaroin tuettujen toimenpiteiden tarkoituksena on pienentää pitkistä etäisyyksistä ja harvasta asutuksesta johtuvia haittoja. Aluetalouden perusta myös syrjäisillä alueilla ovat työpaikat. Rakennerahastovaroilla vahvistetaan pk-yritysten kykyä uusiutua, monipuolistetaan yritystoimintaa ja edistetään työllisyyttä. Tärkeitä kehittämisteemoja ovat liiketoimintaosaaminen, kansainvälisten markkinoiden hyödyntäminen sekä digitalisoitumisen mahdollisuudet. Kehittämistyönsä tueksi pk-yritykset tarvitsevat sekä maaseudulla että kaupungeissa toimivien tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden tietämystä ja verkostoja. Vähähiilinen talous lisää kysyntää hajautetun energiatuotannon ratkaisuille ja kestäväälle elintarviketuotannolle. Hyvä työllisyys edellyttää uusien työpaikkojen ohella työelämälähtöistä koulutusta. Erityisesti nuorten työllistymiseen on kehitettävä uudenlaisia toimintamalleja ja oppimisväyliä.

Saaristo

Suomi on suhteellisesti maailman suurin vesistömaa ja Euroopan suurin saaristomaa saarten määrällä mitattuna. Suomessa on 76 000 saarta, 56 000 järveä, 650 jokea ja 314 000 km rantaviivaa. Sisävesi- ja meriala on yhteensä 87 000 km², joilla saaret sijaitsevat. Ilman kiinteää tieyhteyttä olevia saaria, joissa on joko kokoaikaista (549) tai osa-aikaista asutusta, on yhteensä 19 600. Vesistöisyys ja saaristoisuus rikkovat maan rakennetta ja aiheuttavat lisäkustannuksia elinkeinolle, yhteiskunnalle ja kansalaisille. Toisaalta vesistöisyys ja meri ovat tärkeitä matkailun, virkistykseen, laadukkaan vakinaisen sekä osa-aikaisen asumisen ja monenlaisen yritystoiminnan vetovoimatekijöitä. Itämeren tilan ja erityisesti Suomenlahden rannikkovesien tilan heikkeneminen sekä ympäristöonnettomuudet ovat kasvava uhka erityisesti saariston kehitykselle. Uhkana saaristossa ovat ympäristöonnettomuudet merikuljetusten voimakkaasti lisääntyessä Suomenlahdella.

Saaristolaki (494/1981) velvoittaa valtion ja kunnat turvaamaan saariston elinkeinot, peruspalvelut, infrastruktuuri sekä luonto-, maisema- ja kulttuuriarvot. Saaristolailla saaristo on nostettu aluepoliittiseksi erityisalueeksi, joka tarvitsee tehostettuja tukitoimia sekä elinkeinon kehittämisen (4 §) että peruspalvelujen turvaamisen (6 §) osalta.

Uudellamaalla sijaitsevien Inkoon ja Tammisaaren saariston erityispiirteisiin kuuluvat pitkät etäisyydet keskuksiin, iäkkään väestön suuri osuus sekä vapaa-ajan asutuksen merkittävä määrä. Saariston vahvuuksia ovat pääkaupunkiseudun läheisyys ja sen tuomat markkinat sekä hyvä koulutus- ja palvelutarjonta. Helsingin saaristo-osan vahvuutena on ainutlaatuinen historiallinen kulttuuriympäristö ja sen tuoma matkailun vetovoima. Saaristo-osien elinkeinorakenne on erittäin pienyritysvaltaista ja työpaikoista suuri osa on matkailussa ja alkutuotannossa. Itä-Uudellamaalla

haasteellisimpia alueita ovat Itä-Uudenmaan saaristo-osat. Itä-Uudenmaan saaristo on identiteetiltään omaleimainen. Vakituinen asutus on pääosin ruotsinkielistä. Kaksikielinen toimintakulttuuri on myös osa saariston elämää.

Lounais-Suomen erityispiirre on merellisyys ja monimuotoinen saaristo. Saaristomeren alueella vallitsee omaleimainen saaristoluonto ja -kulttuuri, jotka antavat leimansa myös alueen elinkeinoihin. Ainutlaatuista aluetta uhkaa yleisten Itämeren alueen uhkien lisäksi valuma-alueen intensiivisestä maataloudesta ja muista paikallisista lähteistä mereen tuleva kuormitus.

Merenkurkun saaristo hyväksyttiin heinäkuussa 2006 Suomen ensimmäisenä luontokohteena Unescon maailmanperintöluetteloon. Merenkurkun kivinen maankohoamissaaristo on ainutlaatuinen, jääkauden muokkaama, jatkuvasti muuttuva maisema, jossa maankohoaminen on hyvin voimakasta, keskimäärin 8 mm vuodessa. Saaristo muuttuu jatkuvasti muotoaan, kun uusia saaria nousee, merenlahdet muuttuvat järviksi ja veneväylät mataloituvat. Maa-ala kasvaa vuosittain sadalla hehtaarilla.

Etelä- ja Länsi-Suomen saaristoalueet tarvitsevat korostettua aluepoliittista huomiota ja tukea EU:n tulevalla ohjelmakaudella, jotta saaristolain tavoitteet voidaan saavuttaa. Rakennerahastojen rahoituksella yhteistyössä erityisesti EU:n maaseuturahoituksen ja interreg –osarahoituksen kanssa toteutetaan Valtakunnallisen saaristopoliittisen toimenpideohjelman 2012-2015 tavoitteita. Vesistöisyys ja saaristolaisuus aiheuttavat saaristoalueilla lisäkustannuksia elinkeinoelämälle, yhteiskunnalle ja kansalaisille. Toisaalta vesistöisyys ja meri ovat tärkeitä matkailun, virkistykseen, vakituisen ja osa-aikaisen asumisen sekä monenlaisen yritystoiminnan vetovoimatekijöitä.

Länsi- ja Etelä-Suomen saaristo-osakuntien ja muiden kuntien poislukien saaristokunnat ilman kiinteää tieyhteyttä olevissa saaristoissa asui 31.12.2010 yhteensä 23 247 vakinaista asukasta, joista saaristo-osakunnissa oli 23 065 saaristolaista ja muissa kunnissa 182 saaristolaista. Alueella turvataan pienen, mutta arvokkaan suomen- ja ruotsinkielisen saaristokulttuurin säilymistä.

Rakennerahastojen rahoituksella yhteistyössä ympäröivän maaseudun ja seutukaupunkien kanssa voidaan edistää:

- Itämeren merkitystä Etelä-Suomelle kulkuväylänä, virkistys- ja ympäristönsuojelukohteena
- Palvelujen turvaamista ja kehittämistä
- Saariston elinkeinojen kehittämistä

Suuri osa saaristosta kuuluu myös maaseuturahoituksen piiriin, joten hyvä yhteistyö rakennerahastojen ja maaseuturahoituksen välillä takaa parhaimmat edellytykset kehittämistyölle.